

Digitaliseret af / Digitised by

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
THE ROYAL LIBRARY

København / Copenhagen

Titel: 2. udkast til princip- og handlingsprogram

Ophav:

Ressourcetype:

Ressourcetype:

Oprindelsesdato: 1980

Emne:Partiprogram, partiprogrammer, program

Opstilling: DA-småtryk. Politik 4

Relateret:

Relateret:

Copyright: Billedet er muligvis beskyttet af loven om ophavsret

2. udkast til princip- og handlingsprogram	4
2. udkast til princip- og handlingsprogram	5
2. udkast til princip- og handlingsprogram	6
2. udkast til princip- og handlingsprogram	7
2. udkast til princip- og handlingsprogram	8
2. udkast til princip- og handlingsprogram	9
2. udkast til princip- og handlingsprogram	10
2. udkast til princip- og handlingsprogram	11
2. udkast til princip- og handlingsprogram	12
2. udkast til princip- og handlingsprogram	13
2. udkast til princip- og handlingsprogram	14
2. udkast til princip- og handlingsprogram	15
2. udkast til princip- og handlingsprogram	16
2. udkast til princip- og handlingsprogram	17
2. udkast til princip- og handlingsprogram	18
2. udkast til princip- og handlingsprogram	19
2. udkast til princip- og handlingsprogram	20
2. udkast til princip- og handlingsprogram	21
2. udkast til princip- og handlingsprogram	22
2. udkast til princip- og handlingsprogram	23
2. udkast til princip- og handlingsprogram	24
2. udkast til princip- og handlingsprogram	25
2. udkast til princip- og handlingsprogram	26
2. udkast til princip- og handlingsprogram	27
2. udkast til princip- og handlingsprogram	28
2. udkast til princip- og handlingsprogram	29
2. udkast til princip- og handlingsprogram	30
2. udkast til princip- og handlingsprogram	31
2. udkast til princip- og handlingsprogram	32
2. udkast til princip- og handlingsprogram	33
2. udkast til princip- og handlingsprogram	34
2. udkast til princip- og handlingsprogram	35
2. udkast til princip- og handlingsprogram	36
2. udkast til princip- og handlingsprogram	37
2. udkast til princip- og handlingsprogram	38
2. udkast til princip- og handlingsprogram	39

2. udkast til princip- og handlingsprogram	40
2. udkast til princip- og handlingsprogram	41
2. udkast til princip- og handlingsprogram	42
2. udkast til princip- og handlingsprogram	43
2. udkast til princip- og handlingsprogram	44
2. udkast til princip- og handlingsprogram	45
2. udkast til princip- og handlingsprogram	46
2. udkast til princip- og handlingsprogram	47
2. udkast til princip- og handlingsprogram	48
2. udkast til princip- og handlingsprogram	49
2. udkast til princip- og handlingsprogram	50
2. udkast til princip- og handlingsprogram	51
2. udkast til princip- og handlingsprogram	52
2. udkast til princip- og handlingsprogram	53
2. udkast til princip- og handlingsprogram	54

2. udkast til princip- og handlingsprogram

**2. udkast til
Princip- og
handlingsprogram**

Juli 1980

2. udkast til princip- og handlingsprogram

INDLEDNING

1 Dette program afløser SF's principprogram fra 1963, der blev ud-
2 formet i starten af en vældig højkonjunktur i hele den kapitalis-
3 tiske verden, hvilket naturligvis præger programmet. Ved indgan-
4 gen til 80'erne er situationen på en række områder anderledes.
5 Troen på en krisefri kapitalisme har fået et alvorligt skud for bo-
6 ven, den politiske og ideologiske stabilitet er rystet, og højkon-
7 junkturens produktionsræs har medført ressourcemæssige og
8 økologiske problemer af hidtil uset omfang.

9 Dette er ikke udtryk for, at det danske samfund har ændret
10 karakter. Der er stadig tale om et kapitalistisk samfund, hvor der
11 findes en række iboende modsætninger og uløselige problemer.
12 Den uløselige modsætning mellem arbejde og kapital umuliggør
13 virkelige løsninger på de mangfoldige økonomiske problemer. So-
14 cialdemokratiet har i sin krisepolitik forsøgt at skjule modsæt-
15 ningen, men det er ikke lykkedes. Når 70'ernes økonomiske kri-
16 se ved indgangen til 80'erne er yderligere uddybet, er det derfor
17 også et udtryk for en fallit for det reformistiske samfundssyn,
18 som vil løse de økonomiske problemer ved et samarbejde mellem
19 arbejde og kapital, formidlet af en stærk statsmagt.

20 Kapitalismens umenneskelighed træder endnu tydeligere frem
21 under krisen. Når alt skal gøres op i penge, for at man kan bereg-
22 ne fordele og ulemper, får menneskelig værdighed en meget lav
23 prioritet. Arbejdsløsheden stiger og stiger, men det gør arbejds-
24 byrden for *dem*, der har arbejde også. Stress og nedslidning går
25 hånd i hånd med mangel på arbejde og kedsomhed. Og meget
26 arbejde — ikke mindst af omsorgskaraktér — kan ikke blive gjort,
27 fordi man, i takt med afskedigelser i produktionen, også afske-
28 diger i den sociale sektor, skønt man ikke sparer en krone ved
29 det — der flyttes blot penge fra det sociale budget til understøt-
30 telse. Mange forældre sender ikke deres børn i skole eller ud at
31 lege uden angst, fordi trafikken er livsfarlig, men alligevel range-
32 rer trafikikkerheden for børn lavt, fordi det koster penge. Man
33 bremser den kollektive trafik, selvom en udbygning af denne vil
34 skabe beskæftigelse, bedre betalingsbalancen, spare energi og for-
35 bedre trafikikkerheden.

36 Men de nuværende krisetræk er ikke naturbestemte. De er en
37 del af et menneskeskabt samfund, og de kan løses i det omfang
38 mennesker, i første række lønarbejderklassen, går sammen og æn-
39 drer samfundet. I kølvandet på 60'ernes opbrudstendenser er
40 der opstået en række bevægelser, der aktivt er gået i gang med
41 at bekæmpe urimelighederne på enkeltstående områder. Og i
42 takt med krisens udvikling har den politiske venstrefløj styrket
43 sig og yder stadig større modstand mod de mangfoldige overgreb,
44 som lønarbejderklassen udsættes for. Alligevel må det indrøm-
45 mes, at venstrefløjen ikke i tilstrækkeligt omfang har været i
46 stand til at slå igennem overfor den brede del af befolkningen.

47 Der kan anføres mange årsager hertil, og det er vigtigt, at ven-
48 strefløjen til stadighed diskuterer disse, så en virkelig offensiv
49 venstrefløjspolitik kan få vind i sejlene.

2. udkast til princip- og handlingsprogram

50 Dette program, der har været under behandling i mere end 2
51 år, er Socialistisk Folkeparti's bud på en offensiv venstrefløj-
52 politik. Vi analyserer 70'ernes udvikling og forsøger at præcisere
53 de udviklingstendenser, der kan forventes i de kommende årtier.
54 På den baggrund skitseres en række strategiske overvejelser på
55 længere sigt ligesom mere konkrete handlingsanvisninger for par-
56 tiet i 80'erne. Vi påstår ikke hermed at have fundet den endelige
57 sandhed. Samfundet udvikles ofte hurtigere og anderledes, end
58 man oprindeligt havde forestillet sig, og vi anerkender berettigel-
59 sen af andre tendenser i arbejderbevægelsen og venstrefløjen iøv-
60 rigt, hvor vi håber at programmet vil blive genstand for diskus-
61 sion. Vi er naturligvis villige til at ændre vore synspunkter i det
62 omfang vi bliver overbevist om noget bedre. Men programmet er
63 et pejlemærke, et redskab for SF's medlemmer i 80'ernes mange
64 opgaver, hvor vi sammen med den øvrige venstrefløj vil styrke
65 kampen for vort fælles mål: et socialistisk Danmark.

66 Programmet er bygget op i fire hovedafsnit. For det første ana-
67 lyseres den internationale og danske kapitalisme med særligt hen-
68 blik på de udviklingstræk, der har været fremherskende i 70'er-
69 nes krisetid. Dernæst skitseres det socialistiske mål, som SF ar-
70 bejder henimod. Analysen af det nuværende samfund og skitse-
71 ringen af det mere langsigtede mål danner tilsammen baggrunden
72 for programmets to vigtigste afsnit: de generelle strategiske over-
73 vejelser over *hvordan* vi når målet samt de mere konkrete hand-
74 lingsanvisninger i forhold til 80'ernes problemer.

Notater

I. ANALYSE

I.1 Kapitalismen.

1 Danmark er et kapitalistisk land, fordi den altovervejende del af
2 produktionsmidlerne er i privat eje. Produktionens sammensæt-
3 ning og prisdannelsen bestemmes i første række af markedsøko-
4 nomien, dvs. af udsigten til profit og ikke af hensyn til menne-
5 skenes behov. Arbejderne sælger deres arbejdskraft til kapitalis-
6 terne for en løn, mens den merværdi, de skaber i produktionen,
7 tilfalder kapitalisterne som profit.

8 Derudover er Danmark en stærkt integreret del af den interna-
9 tionale kapitalisme. En stor del af produktionsmidlerne i Dan-
10 mark ejes af udenlandske multinationale selskaber, og Danmark
11 har et nært samarbejde og samhandel med den øvrige kapitalis-
12 tiske verden. Danmarks afhængighed af udlandet markeres bla.
13 af en stor udlandsgæld, der gennem 70'erne blev stadig større.

14 Den kapitalistiske produktionsmåde blev fremherskende i
15 Nordvesteuropa i løbet af det 19. århundrede, men indenfor en-
16 kelte sektorer (f.eks. landbrug og håndværk) er der bevaret andre
17 produktionsmåder.

18 Den tidlige kapitalisme var præget af mange små enheder, der
19 konkurrerede indbyrdes med hinanden. Men efterhånden bukke-
20 de en del af disse virksomheder under i den hårde konkurrence.
21 Nogle virksomheder blev opkøbt af andre, mens nogle blot buk-
22 kede under i konkurrencen, og markedet blev overtaget af andre.
23 Derved udvikledes der meget store virksomheder, som opererede
24 over landegrænserne i form af selskaber i mange lande. Kapital-
25 magten er blevet monopoliseret på forholdsvis få hænder. Den
26 har antaget karakter af monopolkapitalisme.

27 Samtidig har staten fået større betydning i den kapitalistiske
28 økonomi gennem varetagelse af en række nye opgaver. Dette for-
29 hold udtrykkes bla. gennem en kraftig vækst i den offentlige sek-
30 tor og i de offentlige udgifter.

31 Hoveddrivkraften i kapitalismen og således også i denne udvik-
32 ling er profitten, som kapitalisterne tilegner sig på grundlag af
33 lønarbejdernes indsats i produktionen. Det vil altid være i kapita-
34 listernes interesse at tilegne sig så stor profit som muligt og der-
35 for udbytte arbejderne så meget som muligt. Omvendt vil det
36 altid være i arbejderne interesse at formindske udbytningen ved
37 at sælge arbejdskraften så dyrt som muligt. Deraf opstår den
38 uløselige modsætning mellem arbejde og kapital i et kapitalistisk
39 samfund. Denne modsætning kan først løses i et socialistisk sam-
40 fund, hvor produktionsmidlerne overgår til fælles eje, og produk-
41 tionen tilrettelægges solidarisk og i fællesskab mellem alle sam-
42 fundets medlemmer.

I.2 Mennesket og kapitalismen

43 Menneskets vilkår er i første række bestemt af det eksisterende
44 samfundssystem. Dette skal ikke forstås således at alle menneske-
45 lige forhold skyldes samfundets karakter, men de væsentligste
46 betingelser for menneskelig udførelse kan betegnes som væren-
47 de samfundsbestemte.

2. udkast til princip- og handlingsprogram

Notater

48 Det kapitalistiske samfund er karakteriseret af ulighed. Dette
49 gælder ikke blot mellem kapitalister og arbejdere, men også mel-
50 lem forskellige grupper på arbejdsmarkedet. Der eksisterer i det
51 kapitalistiske samfund fortsat den traditionelle sammenhæng,
52 at det tungeste, mest miljøbelastende og mest nedslidende arbej-
53 de, er det dårligst lønnede, mens det behageligste og mest afvek-
54 slende arbejde er det bedst aflønnede. Samtidig eksisterer der en
55 ulighed mellem dem, der har arbejde, og dem, der ikke har. En
56 ulighed der skærpes i økonomiske krisetider. En lige så etableret
57 men til for nylig langt mindre påagtet form for ulighed, findes
58 mellem kønnene. Kvinderne har generelt en langt dårligere posi-
59 tion end mændene både lønmæssigt og arbejdsmæssigt.

60 Det kapitalistiske samfundssystem indebærer også en opsplit-
61 ning for den enkelte i arbejdsliv, familieliv, fritidsliv og samfunds-
62 liv, hvorved det bliver svært at se nogen sammenhæng i tilværel-
63 sen. Arbejdet er for mange, af helt forståelige grunde, noget som
64 skal udføres, for at man kan ernære sig, og fritiden er klart ad-
65 skilt fra arbejdet. Denne opsplittethed skaber frustrationer og be-
66 tyder i mange tilfælde, at oprør rettes mod enkelte områder i
67 stedet for mod hele det kapitalistiske samfundssystem. Den langt
68 overvejende del af lønarbejderne har en meget ringe indflydelse
69 på deres egen arbejdssituation. Ydmygelserne på arbejdet tages
70 med hjem som konflikter i familien.

71 Kapitalismens umenneskelighed er en væsentlig baggrund for
72 SF's modstand mod det kapitalistiske samfund, og for at vi øn-
73 sker et socialistisk, som er bygget på andre menneskelige normer
74 og værdier.

1.3. Internationale uligheder og problemer.

1 Monopolkapitalismens udvikling er baggrunden for det imperia-
2 listiske system, som hersker i dag, og som har skylden for ulighe-
3 derne mellem industrilandene og udviklingslandene. Det inde-
4 bærer i sin aktuelle udformning en økonomisk udbytning af u-
5 landene gennem en ulige international arbejdsdeling styret af
6 handelskoncerner og multinationale selskaber. Og det placerer
7 de kapitalistiske lande, under USA's ledelse, som det handels-
8 politiske *centrum*, der søger at opretholde den 3. verden som en
9 undertrykt og splittet *periferi*.

10 Dette har ført til, at en del af menneskeheden lever i overfor-
11 brug, mens størstedelen er tvunget ned i underudvikling, fattig-
12 dom og uvidenhed.

13 *Vesteuropa* er en del af dette system. På den ene side blev
14 Vesteuropa efter 2. verdenskrig politisk og økonomisk dybt af-
15 hængig af USA gennem NATO, det internationale valutasystem
16 og store direkte amerikanske investeringer gennem de multi-
17 nationale selskaber. På den anden side har Vesteuropa forsøgt at
18 udvikle en selvstændig magt — både overfor USA og overfor peri-
19 feri-landene, hvor man har kunnet bygge på en gammel imperia-
20 listisk og kolonialistisk tradition.

21 Vesteuropas bestræbelser udtrykkes i første række gennem
22 dannelsen af EF sidst i 50'erne, som til dels var båret af et ønske
23 om at styrke Vesteuropa overfor USA, og som samtidig ved mar-
24 kedsliberaliseringen gav de amerikanske multinationale selskaber
25 yderligere ekspansionsmuligheder.

26 I 60'erne havde EF-samarbejdet relativ stor succes, hvilket dels

2. udkast til princip- og handlingsprogram

27 var betinget af højkonjunktoren, dels at færre lande var tilsluttet.
28 Derfor kan det ikke undre, at krisens gennemslag i 70'erne smit-
29 tede af på EF-samarbejdet, hvor nationale interesser og modsæt-
30 ninger får stadig større betydning.

31 Alligevel forsøger EF-landene at udvikle en fælles udenrigspoli-
32 tik i FN og overfor supermagterne, USA og Sovjetunionen.
33 På trods af forsøg på afspænding og nedrustning er forholdet mel-
34 lem USA og Sovjet stadig ustabil. Med argumenter om nødven-
35 digheden af et „afskrækkelsespotentiale“ har de to supermagter
36 foretaget en enorm *oprustning*, hvorfor faren for en altedelæg-
37 gende atomkrig er ganske reel.

38 Det verdenskapitalistiske system har imidlertid også mødt
39 modgående træk, i første række to store brud.

40 *Det ene* er kommet fra de lande, som har forladt det privat-
41 kapitalistiske system ved at gennemføre sociale revolutioner. Det
42 må pointeres, at bevægelsen frem mod socialismen i disse forskel-
43 lige lande ikke er entydig. Mange af landene udviser udemokratiske
44 og centralistiske træk, som er stærkt afvigende fra, hvad vi vil
45 forstå ved gennemført socialisme.

46 Men taget under eet betyder disse nye samfund, i Østeuropa og
47 forskellige steder i den tredje verden, en afskaffelse af den kapi-
48 talistiske produktionsmåde. Den videre udvikling i retning af en
49 ægte demokratisk socialisme vil afhænge af, om der er demokra-
50 tiske kræfter og bevægelser indenfor de pågældende lande, som
51 vil presse på for at få ændret de herskende magtforhold.

52 *Det andet* store opgør med imperialismen står en række lande
53 i den tredje verden i færd med at gøre. Der er lande, som søger
54 at gennemføre en ændring af samfundet i socialistisk retning,
55 mens andre lande fremmer en kapitalistisk udvikling ud af feu-
56 dale og andre førkapitalistiske tilstande. Udviklingen er baseret
57 på et brud med den politiske dominans fra tidligere kolonistater
58 og på en styrkelse af nationale økonomiske interesser.

Notater

1.4. Danmark og verden.

1 Danmark er et led i det kapitalistiske verdenssystem. Kapitalens
2 internationalisering og de multinationale selskaber repræsenterer
3 for Danmark et vilkår, der ikke kan negligeres. Det kan således
4 anslås, at udenlandske multinationale selskaber direkte står
5 for omkring 10% af den danske industris samlede omsætning,
6 samt at mellem en fjerdedel og en trediedel af industrikapitalen
7 er påvirket fra udlandet.

8 Formelt udtrykkes den danske afhængighed i første række
9 gennem vort medlemskab af EF, men også medlemsskabet af
10 den vestlige økonomiske samarbejdsorganisation, OECD, og den
11 internationale valutafond, IMF, har betydning. Disse medlems-
12 skaber indsnævrer på en række områder råderummet for en selv-
13 stændig dansk økonomisk politik, i første række for at dække
14 den internationale kapitalens behov.

15 I EF-sammenhæng indebærer medlemsskabet af det Europæ-
16 iske Monetære System (EMS) en stor afhængighed, specielt gen-
17 nem „kronebindingen“ til den stærke D-mark. EMS-samarbejdet
18 kræver i sig selv disciplin med hensyn til valutakurs-, betalings-
19 balance- og prisudvikling, og dertil kommer de direkte krav til
20 den økonomiske politik, der kan stilles i forbindelse med støtte-
21 opkøb, kreditgivning osv.

2. udkast til princip- og handlingsprogram

Notater

22 Derudover er Danmarks økonomiske placering overfor omver-
23 denen reelt udsat og præget af afhængighed.
24 Vi er afhængige med hensyn til produktion og forbrug. Ca. en
25 fjerdedel af alt, hvad der produceres indenfor landets grænser,
26 afsættes til eksport på verdensmarkedet, og en ligeså stor del af
27 alt hvad vi forbruger må hentes udefra som import.
28 Skævheden i indholdet af udlandshandelen øger vor afhængig-
29 hed. Det er forskellige typer varer der udføres og indføres. Denne
30 specialisering (som går ud over hvad der er naturgivent nødven-
31 digt) hæmmer mulighederne for at erstatte importen med den
32 slags varer, vi selv producerer og eksporterer.
33 Behovet for udenlandskreditter til at dække det kroniske un-
34 derskud fra merimporten medfører et stærkt pres for „selvdisci-
35 plin“. Der skal „kreditværdighed“ til at klare betalingsbalance-
36 problemerne — og udlandet definerer hvad der er „værdigt“.
37 Udenrigshandelen udviser en meget ringe spredning over lande.
38 80% af eksporten aftages af andre højtudviklede kapitalistiske
39 lande, tre lande — Storbritannien, Sverige og Vesttyskland —
40 tegner sig alene for ca. halvdelen af de samlede danske udførsler.
41 Tilsvarende tal gælder for importen. Dette forstærker den almin-
42 delige afhængighed af de internationale konjunkturer.
43 På trods af EF-samarbejdet er Danmark, hvad angår politiske
44 og kulturelle traditioner, langt mere tilknyttet Norden, og vi har
45 stadig en stor samhandel med Norden, selvom EF har fået en sta-
46 dig større handelspolitisk betydning gennem 70'erne — i det store
47 og hele til ugunst for Danmark. Beklageligvis har Danmark uden-
48 rigspolitisk fjernet sig fra de nordiske lande (f.eks. i FN) til fordel
49 for en mere reaktionær udenrigspolitik i EF-regi.
50 Den forøgede afhængighed af den internationale kapitalisme
51 har gjort betingelserne for revolutionære gennembrud i Danmark
52 vanskeligere, men har også skabt en række nye allierede udenfor
53 landets grænser i den politiske og faglige kamp. Samarbejdet med
54 disse ligesindede socialistiske og progressive kræfter udenfor
55 landets grænser er helt afgørende, da en socialistisk samfundsom-
56 formning ikke er mulig som noget isoleret i Danmark, men for-
57 udsætter tilsvarende processer i andre kapitalistiske lande i Eu-
58 ropa.

1.5. Produktionslivet i Danmark.

1 Selvom Danmark er grundlæggende kapitalistisk er der dog en
2 række forskelle mellem Danmark og en række andre kapitalis-
3 tiske lande, som vi har samhandel med. Set i forhold til f.eks.
4 Sverige, Storbritannien og Vesttyskland er der i Danmark for-
5 holdsvis mange små og mellemstore virksomheder, hvor der en-
6 ten ikke er fremmed arbejdskraft eller kun ansat få personer.
7 I forhold til de øvrige kapitalistiske lande på samme udviklings-
8 trin er der i Danmark beskæftiget forholdsvis mange i landbru-
9 get — dette til trods for en betydelig nedgang de senere år.
10 I Danmark er der ansat mange i den offentlige sektor. En ræk-
11 ke andre lande som Sverige, Holland og Norge ligger her på linie
12 med os, men det må noteres, at den offentlige aktivitet i Dan-
13 mark stort set kun findes indenfor servicesektoren.
14 Men selvom det danske erhvervsliv består af temmelig små
15 enheder, er der alligevel tale om en betydelig kapitalkoncentra-
16 tion. Dette hænger sammen med, at mange af de små virksom-
17 heder enten direkte eller indirekte ejes af store selskaber. Andre

2. udkast til princip- og handlingsprogram

18 mindre virksomheder, som formelt er selvstændige, er stærkt af-
19 hængige af de store selskaber, enten i form af kreditgivning eller
20 med status som underleverandør.

Notater

1.6. Klasserne i Danmark.

1 Af kapitalismens mange modsætninger er klassemodsætningerne
2 de vigtigste, idet de er udledt af produktionsforholdene, der er
3 selve nerven i kapitalismen. Derfor er klassekampen den væsent-
4 ligste politiske drivkraft i kampen for et socialistisk samfund.

5 I det kapitalistiske samfund findes to *grundlæggende* klasser,
6 der står i et uløseligt modsætningsforhold til hinanden, *kapitalist-*
7 *klassen* og *arbejderklassen*.

8 Under konkurrencekapitalismen var klassekampen først og
9 fremmest baseret på modsætninger mellem disse to klasser. Men
10 der fandtes også en tredje betydelig klasse, *småborgerskabet*,
11 bestående af bønder, småhandlende og mindre håndværksmestre.
12 Derudover fandtes en mindre gruppe, der med en vis rimelighed
13 kunne kaldes kapitalisternes håndlangere. Denne gruppe bestod
14 af personer, som stod i en lønafhængighed af kapitalisterne, men
15 samtidig fungerede på en sådan måde, at de skulle bidrage til at
16 sikre kapitalisternes profitter og dermed udbytningen af lønarbej-
17 derklassen. Disse håndlangere omfattede bl.a. militæret, poli-
18 tiet, virksomhedsledere.

19 Siden konkurrencekapitalismens tid er der sket betydelige for-
20 skydninger i klassestrukturen.

21 Den egentlige kapitalistklasse er antalsmæssigt blevet mindre.
22 Til gengæld er der til kapitalistklassen i stigende omfang blevet
23 knyttet personer, som ikke ejer produktionsmidler, men som på
24 næsten lige fod med kapitalisterne deltager i udbytningen af ar-
25 bejderklassen, fordi de er *administratorer* af det kapitalistiske
26 system — som direktører o.l. i private selskaber eller som top-
27 embedsmænd i det offentlige. Sammen med kapitalisterne kan
28 de opfattes som en klasse, nemlig *borgerskabet*.

29 Arbejderklassen, som er den klasse, der bliver udbyttet direkte
30 af kapitalisterne, er antalsmæssigt også blevet reduceret siden
31 konkurrencekapitalismens tid. Dette hænger sammen med, at
32 færre og færre af de erhvervsaktive er direkte beskæftiget i pro-
33 duktionen.

34 Også en del af de erhvervsaktive, der tilhører småborgerskabet,
35 er faldet kraftigt, først og fremmest fordi antallet af beskæftigede
36 i landbruget er faldet stærkt.

37 Overfor disse tendenser er der sket en kraftig forøgelse af de
38 beskæftigede i den offentlige sektor og den private service- og
39 administrationssektor. Disse grupper har mange ting til fælles
40 med arbejderklassen, hvad angår løn- og arbejdsforhold. Men der
41 er dog den klare forskel, at de ikke på samme måde som arbej-
42 derklassen bliver direkte udbyttet ved at den skabte merværdi
43 tilfalder kapitalisterne. Dette gælder især for lønarbejderne i den
44 offentlige sektor.

45 Men foretager man en samlet vurdering af forskelle og ligheder
46 mellem arbejderklassen og de øvrige lønarbejdere, vil man i dag
47 nå frem til at lighederne er de største. Det er derfor rimeligt at
48 anvende *lønarbejderklassen* som betegnelse for den oprindelige
49 arbejderklasse og den altovervejende del af de øvrige lønarbejde-
50 re.

Fraktioner indenfor klasserne.

1 Selvom der således kan udskilles ret klart afgrænsede klasser,
2 indebærer det ikke, at der på alle områder er tale om fælles inter-
3 esser for alle indenfor klassen i alle situationer. De modsætninger,
4 som findes indenfor de enkelte klasser, danner baggrund for, at vi
5 kan tale om *fraktioner* indenfor klasserne.

6 Indenfor borgerskabet kan der udskilles fraktioner, der er be-
7 stemt af, hvor stor en kapital der rådes over. Der kan således ud-
8 skilles et *storborgerskab*, som især er knyttet til monopolkapita-
9 len, herunder multinational kapital, og på den anden side småka-
10 pitalister, hvis svageste dele har lighed med det egentlige *småbor-*
11 *gerskab*. Også indenfor småborgerskabet kan der udskilles frak-
12 tioner, efter hvor mange lønarbejdere der er ansat. Den del af
13 småborgerskabet, der kun har ganske få lønarbejdere ansat, har
14 en del til fælles med småkapitalisterne, mens den del, der ikke
15 beskæftiger fremmed arbejdskraft eller måske tillige har lønar-
16 bejde udenfor bedriften, har en række interesser til fælles med
17 lønarbejderklassen.

18 Også indenfor lønarbejderklassen findes der en betydelig frak-
19 tionsopdeling. Først og fremmest er der den *egentlige arbejder-*
20 *klasse*, der stort set omfatter alle de arbejdere, der er direkte ak-
21 tive i produktionen, og som først og fremmest er organiserede i
22 LO, sat i forhold til de *øvrige lønarbejdere*. Dernæst er der de
23 arbejdere, der arbejder i den private produktion og servicesek-
24 tor, sat i forhold til lønarbejdere, der arbejder i den offentlige
25 sektor.

26 Men der kan også konstateres andre fraktioner indenfor løn-
27 arbejderklassen, f.eks. faglærte arbejdere, ufaglærte arbejdere,
28 akademisk uddannet arbejdskraft, lønarbejdere med en mellem-
29 lang uddannelse.

30 Under krisen er der opstået en betydningsfuld gruppe gennem
31 de personer, der rammes hårdt af arbejdsløsheden og som der-
32 for har en svagere tilknytning til arbejdsmarkedet. Det drejer sig
33 i første række om handicappede, fremmedarbejdere, unge ar-
34 bejdsløse og de ældre.

35 For kvinderne gør der sig det særlige forhold gældende, at
36 deres klassemæssige placering tidligere på grund af deres ringe
37 tilknytning til arbejdsmarkedet var betinget af deres mænds
38 placering på arbejdsmarkedet. Efterhånden som kvindernes
39 egen bevidsthed om deres rolle som lønarbejdere er steget, vil
40 de imidlertid indtage deres selvstændige plads i de klasser, hvor
41 de i kraft af deres eget job hører hjemme. Det er bl.a. kommet til
42 udtryk gennem den stadig større radikalisering i de fagforeninger,
43 der er domineret af kvinder.

44 Da kvindejob stadig er væsentlig dårligere lønnet end mande-
45 job, har der blandt organiserede kvinder med funktionærstatus
46 udviklet sig et stadigt stærkere tilhørsforhold til arbejderklassen.
47 Kvindernes placering på arbejdsmarkedet har dog ikke forhin-
48 dret, at de stadig varetager langt den overvejende del af funktio-
49 nerne i hjemmet. De passer stadig hjem og børn og må tage
50 hovedansvaret for familiens følelsesmæssige velbefindende og for
51 dens fysiske trivsel. Derfor har udearbejdende kvinder dobbeltar-
52 bejde og er i mange tilfælde udsat for dobbelt udbytning både af
53 deres arbejdsgivere og deres mænd. For at afsvække virkningerne
54 af denne situation har ca. halvdelen af alle udearbejdende kvin-
55 der deltidsarbejde. Dette er med til at forsinke kvindernes opfat-

2. udkast til princip- og handlingsprogram

56 telse af sig selv som lønarbejdere, fordi det skaber en konflikt
57 mellem denne opfattelse og så opfattelsen af først og fremmest
58 at være et tilbehør til manden og hans klassemæssige placering.
59 På trods af de særlige problemer, der gør sig gældende ved
60 disse grupper, er der et grundlæggende interessefællesskab med
61 den øvrige lønarbejderklasse, og det er nødvendigt og vigtigt, at
62 de forskellige fraktioner og grupperinger forener deres kræfter
63 i den fælles kamp.

Interessefællesskab på tværs af klasserne.

1 Det er langt fra alle, der oplever klassemodsætningerne som de
2 afgørende — for mange går modsætningsforholdene på helt andre
3 ting. Som eksempler kan nævnes modsætningen mellem ejere af
4 egen bolig og lejere, modsætningen mellem bogligt uddannede
5 og håndværksmæssigt uddannede, modsætningen mellem privat
6 ansatte og offentligt ansatte, modsætningen mellem land og by,
7 kvinder og mænd m.m.

8 Det er ikke overraskende, at der findes sådanne modsætnings-
9 forhold indenfor klasserne, og at der findes interessefællesskab
10 på tværs af klasserne. Det er klart i borgerskabets interesse at
11 svække sammenholdet i lønarbejderklassen, da denne jo talmæs-
12 sigt er borgerskabet langt overlegen. Derfor virker det tilslørende
13 på klassekampen, hvis disse modsætninger og fællesskaber bliver
14 mere afgørende end klassemodsætningerne og klassetilhørsforhol-
15 det.

Klassernes organisation.

1 Klasserne og fraktionerne indenfor klasserne er organiseret i en
2 række organisationer, som har til opgave at varetage klassens
3 eller fraktionens interesser i forhold til andre klasser eller frak-
4 tioner samt i stigende omfang til staten (det offentlige).

5 Borgerskabet er således organiseret i Dansk Arbejdsgiverfor-
6 ening, Industrirådet, Grosserersocietetet og Tolvmandsforenin-
7 gerne. Småborgerskabet er organiseret i Håndværksrådet, Land-
8 boforeningerne, Husmandsforeningerne, Butikshandelens Fæl-
9 lesråd og Fiskeriorganisationerne.

10 Lønarbejderklassen er organiseret i fagorganisationerne under
11 LO, FTF og AC — disse fagorganisationer afspejler ret tydeligt
12 fraktionsopdelingen.

13 De politiske partier er også udtryk for klassernes organisering,
14 og det sker primært med henblik på at opnå repræsentation i de
15 parlamentariske organer.

16 De politiske partier, der opstod i Danmark i forrige århundre-
17 de og i begyndelsen af dette, var enten udtryk for et klasseparti
18 eller et fraktionsparti. Dette gælder i udpræget grad Venstre,
19 Højre, Socialdemokratiet samt venstrefløjspartierne, der opstod
20 og eksisterer på baggrund af en protest mod Socialdemokratiet.
21 Nogle af de partier, der er opstået de senere år, er mere udtryk
22 for interesser på tværs af klasserne som f.eks. dannelsen af Kris-
23 teligt Folkeparti, Fremskridtspartiet og Centrumsdemokraterne.
24 Men det ændrer naturligvis ikke ved, at disse partier indtager
25 klart klassebestemte standpunkter, også selvom de muligvis ikke
26 vil indrømme det eller er sig det bevidst.

27 For venstrefløjspartierne gælder det, at de i udpræget grad
28 får tilslutning fra lønarbejderklassen. I de senere år har mange,
29 der politisk hører hjemme på venstrefløjen, sluttet op bag de be-
30 vægelser, der er opstået på baggrund af en protest på enkelte om-
31 råder. Bevægelsernes styrke ligger først og fremmest i, at de kan

Notater

2. udkast til princip- og handlingsprogram

32 appellere til bredere kredse, hvilket dog undertiden kan være en
33 svaghed, idet de ikke kan indtage klart klassebestemte standpunk-
34 ter.

Notater

1.7. Staten - borgerskabets stat.

1 Staten er ikke nogen neutral instans, således som borgerskab,
2 småborgerskab og reformisterne indenfor lønarbejderklassen ofte
3 ønsker at fremstille det. Staten fungerer ikke i et tomrum. Også
4 indenfor de statslige organer foregår klassekampen, nemlig den
5 del, der drejer sig om at få magt og indflydelse på de politiske,
6 ideologiske og retsmæssige områder.

7 Under den tidlige kapitalisme spillede staten en meget ringe
8 rolle, idet dens funktioner især kunne afgrænses til fire områder.
9 For det første undertrykkende funktioner i form af militæret,
10 domstolene og politiet. For det andet infrastrukturer i form af
11 veje, havne og jernbaner. For det tredje opretholdelse af et vist
12 uddannelsesniveau og for det fjerde en begrænset social for-
13 sorg på baggrund af ændringer i familiestrukturen og risiko for
14 social uro.

15 Efterhånden er flere og flere opgaver blevet overtaget af sta-
16 ten. Det drejer sig om en yderligere udbygning af infrastrukturu-
17 ren, sikring af lønarbejderklassens købekraft under økonomiske
18 kriser, støtte til erhvervslivet, indblanding i overenskomstforhol-
19 dene, pasning og pleje af børn, ældre og handicappede, støtte til
20 fritidsaktiviteter m.v.

21 Det er betegnende, at „det offentlige”, dvs. stat og kommuner,
22 forvalter omkring halvdelen af bruttonationalproduktet og er ar-
23 bejdsgiver for over en tredjedel af lønmodtagerne.

24 Denne statslige overtagelse af en lang række funktioner, der
25 tidligere blev varetaget af private, har fundet sted efter tilslutning
26 fra såvel kapital som lønarbejdere. Kapitalen havde en interesse i
27 at lade staten overtage foretagender, der ikke havde udsigt til at
28 give profit. Især da det er sket i en periode, hvor skattebyrden i
29 stadig højere grad bliver båret af lønarbejderne. Lønarbejderklas-
30 sen har haft interesse i en statslig overtagelse af en lang række
31 servicefunktioner, da det har sikret en mere ligelig tildeling af
32 serviceydelse og har frigjort den enkelte arbejder fra et meget
33 direkte afhængighedsforhold til den enkelte arbejdsgiver.

34 Staten er derfor ikke *alene* borgerskabets stat i den forstand
35 at alle statslige beslutninger gennemføres direkte efter ønske fra
36 borgerskabet og til umiddelbar gavn for lønarbejderklassen. Der-
37 imod kan staten siges at være borgerskabets stat i den forstand,
38 at staten varetager borgerskabets interesser i langt de fleste til-
39 fælde, og at det ikke vil være muligt for lønarbejderklassen, at
40 opnå afgørende fremskridt alene gennem staten, fordi staten skal
41 sikre det kapitalistiske samfunds eksistens. Men der foregår en
42 vekselvirkning mellem kampen i staten og kampen ude i samfun-
43 det, således at sejre det ene sted kan have en positiv virkning på
44 kampen det andet sted.

45 Det er i dag karakteristisk, at staten samordnes mere og mere
46 med erhvervslivets organisationer, uanset om de repræsenterer
47 lønarbejderklassen eller borgerskabet. En sådan tendens har ikke
48 mindst vist sig indenfor de sidste halve snes år i form af
49 indkomspolitik, trepartsforhandlinger, Marienborgmøder m.v.
50 Disse tendenser er en afgørende fare for fagbevægelsens slagkraft
51 og uafhængighed.

12

2. udkast til princip- og handlingsprogram

1.B. Kapitalismen i stadig krise.

1 Under den kapitalistiske produktionsmåde opstår der stadig til-
2 bagevendende kriser efter forbigående perioder med højkonjunk-
3 tur, således som det var tilfældet i 60'erne.
4 Tidligere økonomiske kriser er i større og mindre grad blevet
5 efterfulgt af politiske og ideologiske kriser, hvilket også er til-
6 fældet med 70'ernes og 80'ernes krise. Dertil kommer en alvorlig
7 økologisk krise.

Den økonomiske krise.

1 Som i en række andre kapitalistiske lande har den økonomiske
2 krise i Danmark vist sig i form af faldende profitter, faldende in-
3 vesteringer, faldende vækstrate, pres på reallønnen, inflation sam-
4 tidig med at der er arbejdsløshed og underskud på betalingsbalan-
5 sen.

6 Årsagerne hertil er flere:

7 1. I slutningen af 60'erne blev profitterne klemt som følge af, at
8 lønarbejderklassen fik en styrket position i klassekampen. Lønar-
9 bejderklassen fik en større del af de skabte værdier, og kapitalist-
10 klassen en tilsvarende mindre — en tendens, der holdt sig de før-
11 ste år under krisen i 70'erne.

12 2. Produktionen og produktionskapaciteten blev stærkt udvidet i
13 60'erne og på trods af forbrugsideologi og reklame var det efter-
14 hånden ikke muligt at få forbruget til at følge med produktionen.
15 Denne overproduktion medførte også faldende profitter.

16 3. Afviklingen af Vietnamkrigen medførte vanskeligheder for den
17 amerikanske økonomi og dermed også for den internationale
18 økonomi, hvilket bl.a. resulterede i sammenbruddet i det interna-
19 tionale valutasystem i 1971.

20 4. Olieprisstigningerne i begyndelsen af 70'erne gav generelle om-
21 kostningsproblemer, og det var vanskeligt at vende betalings-
22 balanceunderskuddene overfor olielandene til en effektiv efter-
23 spørgsel i det vestlige lande. Disse forhold forstærkede kriseten-
24 denserne.

25 5. En række af de tendenser, der betingede højkonjunkturen,
26 f.eks. de store teknologiske fremskridt, den internationale ar-
27 bejdsdeling, medførte, at krisen blev meget dybtgående, da den
28 indtraf.

29 6. Som en følge af, at passive investeringer i f.eks. jord og ædle
30 metaller steg stærkt, faldt tilsvarende de aktive erhvervsinveste-
31 ringer.

32 7. Den økonomiske politik i form af finanspolitiske stramninger,
33 forsøg på indkomspolitik m.v., der blev ført i de fleste kapitalis-
34 tiske lande, herunder Danmark, medførte at krisen i form af ar-
35 bejdsløshed, faldende vækstrate og faldende investeringer blev
36 forstærket.

37 Den økonomiske krise rammer først og fremmest lønarbejder-
38 klassen, fordi kapitalisterne og statsmagten, direkte og indirekte
39 søger at vælte krisens følger over på denne. Dette sker i form af
40 arbejdsløshed, faldende disponibel realløn samt offentlige ned-
41 skræmninger.

42 Men krisen rammer ikke alle lønarbejdere lige hårdt. Den går
43 især ud over de grupper, der i forvejen er dårligt stillet, hvilket vil
44 sige de lavest lønnede, de dårligst uddannede, kvinderne, de un-
45 ge, fremmedarbejderne og de grupper, der har sværest ved at kla-
46 re sig på arbejdsmarkedet, f.eks. de handicappede.

Notater

2. udkast til princip- og handlingsprogram

Notater

47 Kapitalisterne havde i 60'erne brug for al den arbejdskraft,
48 der kunne skaffes. Derfor blev der gjort en stor indsats for at
49 få nye grupper ud på arbejdsmarkedet, f.eks. kvinder og
50 fremmedarbejdere. Bag disse bestræbelser stod både kapitalmag-
51 ten og statsmagten. Med den økonomiske krises indtræden har
52 kapitalismen ikke længere brug for al den arbejdskraft, der til-
53 bydes, hvorfor den del, der findes mindst velegnet, skubbes ud,
54 hvilket især er gået ud over ovennævnte grupper. Denne situation
55 er blevet skærpet af nedskæringerne i den offentlige sektor.

Problemer i den teknologiske udvikling.

1 En af baggrundene for den kraftige produktionsforøgelse i efter-
2 krigstiden har været en voldsom teknologisk udvikling. På den
3 ene side har denne udvikling skabt nye beskæftigelsesmulighe-
4 der og samtidig overflødiggjort en del af det tunge og arbejdsbe-
5 lastende arbejde. På den anden side har den teknologiske udvik-
6 ling klart medført en voksende fremmedgørelse, specialisering,
7 krav til tempo, omstillingsevne og har medført, at flere og flere
8 er blevet hurtigere nedslidt og udstødt fra arbejdsmarkedet.

9 Den kraftige produktionsforøgelse har tillige medført en sti-
10 gende ødelæggelse af miljøet og udplyndring af verdens ressour-
11 cer.

12 Enhver teknologi bliver skabt i og af et bestemt samfund og er
13 samtidig i høj grad bestemmende for samfundsudviklingen. Der-
14 for er et samfunds valg og anvendelse af teknologi klart et poli-
15 tisk problem.

16 I et kapitalistisk samfund er kapitalisternes interesse i tekno-
17 logi styret af hensynet til større effektivitet, rationalisering, kon-
18 kurrenceevne og dermed til større profit. Heroverfor står lønar-
19 bejderklassens krav om, at teknologien først og fremmest skal
20 være en hjælp i arbejdet. Teknologien skal afskaffe det sure
21 slid, gøre arbejdet meningsfuldt og dermed arbejdslivet værd at
22 leve.

23 Denne modsætning er blevet forstærket i en tid, hvor tekno-
24 logien på snart sagt alle livets områder er under hastig forvand-
25 ling med omfattende konsekvenser for enhver, bl.a. hvad angår
26 beskæftigelsesmuligheder, arbejdsmiljø og sundhed.

27 Den stadig stigende anvendelse af ny avanceret teknologi har
28 skabt og vil i endnu højere grad fremover skabe helt selvstændige
29 problemer for beskæftigelsen. Ligesom en voksende landbrugs-
30 produktion klares af en mindre og mindre del af befolkningen,
31 er det samme blevet tilfældet med industriproduktionen. Beskæf-
32 tiggelsen var stagnerende i 60'erne og faldt i 70'erne.

33 Indførelsen af EDB og elektronisk tekstbehandling har med-
34 ført arbejdsløshed i nogle sektorer og en øget anvendelse vil gøre
35 det muligt at spare megen arbejdskraft indenfor servicesektoren
36 og offentlig og privat administration.

37 Samtidig må det konstateres, at den teknologiske udvikling
38 mere og mere er blevet koncentreret omkring et fåtal af multi-
39 nationale selskaber, hvilket skaber problemer for en nationalt
40 styret beskæftigelsesudvikling.

41 Den teknologiske udvikling har også klart påvirket arbejdsmil-
42 jøet. Arbejdets inddeling i mindre og mindre delprocesser har
43 skabt monotont, stillesiddende tempoarbejde, der har ført og
44 fører til hurtig nedslidning af arbejdskraften.

45 Samtidig har indførelsen af kemiske stoffer og produkter i
46 industrien skabt store helbredsmæssige problemer. Der indføres

2. udkast til princip- og handlingsprogram

47 årligt ca. 1000 nye kemiske stoffer på verdensmarkedet, og man
48 kender ikke den fuldstændige virkning på de mennesker, som ud-
49 sættes for dem.

Notater

Den økologiske krise.

1 Den høje vækst i 60'erne var til dels betinget af en enorm rov-
2 drift på jordens naturlige ressourcer, idet der dog samtidig var
3 tale om et stort ressourcespild gennem den planløse produktion
4 og køb- og kasser-mentaliteten. Dette har medført store miljø-
5 ødelæggelser såsom vandforurening, udryddelse af plante- og
6 dyrearter, jorderosion og klimaændringer.

7 Samtidig er der fare for at en række nødvendige råstoffer
8 opbruges, f.eks. nogle metaller og energiråstoffer.

9 Fremskaffelsen af den nødvendige energi er allerede nu et pres-
10 serende problem. I øjeblikket dækkes det globale energiforbrug
11 næsten udelukkende af fossile brændstoffer. Mængden af olie- og
12 gasforekomster er behæftet med stor usikkerhed. Denne usikker-
13 hed udnyttes groft økonomisk af de store olieselskaber, og den
14 udnyttes politisk af oliestaterne, der her har et vigtigt middel til
15 at gøre den kapitalistiske verden magten stridig. Selvom vi i
16 nogen tid derefter kan anvende de store kulreserver, kan vi ikke
17 se bort fra, at kulproduktion og kulfyring i stor skala er forbun-
18 det med store miljøødelæggelser. Det er derfor nødvendigt at an-
19 vende nye energikilder. Kerner energien må afvises på grund af
20 dens samfundsmæssige konsekvenser, og fordi den producerer
21 store mængder radioaktivt affald, ligesom faren for store radio-
22 aktive ulykker er stor. Tilbage bliver så de vedvarende energikil-
23 der: sol, vind, bølgeenergi og vandkraft. Men det må fastholdes,
24 at energien under ingen omstændigheder de næste 50 år bliver så
25 billig og forholdsvis problemløst at fremskaffe som i 60'erne og
26 70'erne.

27 I forbindelse med rovdriften på naturressourcerne har de rige
28 lande groft udnyttet u-landene, bl.a. ved at importere store
29 mængder råstoffer fra u-landene til forholdsvis lave priser. Det
30 er således kun en lille del af verdens befolkning, der har fået gavn
31 af den økonomiske vækst.

Den politiske og ideologiske krise.

1 Ligesom under tidligere økonomiske kriser er også den nuværen-
2 de fulgt af en ideologisk og politisk krise. Men ikke alle forhold,
3 som kan henføres under den politiske eller ideologiske krise, kan
4 forklares ved hjælp af den økonomiske krise.

5 Efter 60'ernes politiske stabilitet, fremskridts- og væksttro
6 indtraf der i 70'erne en betydelig skepsis overfor politikerne, de
7 eksisterende partier, autoriteterne, væksten. Denne skepsis resul-
8 terede i flere tendenser, der ikke alle pegede i samme retning.

9 For venstrefløjen viste der sig det positive, at mange gjorde op
10 med hidtidige autoriteter, f.eks. eksperter, embedsmænd, politi-
11 kere m.v. Flere end tidligere blev aktive i bevægelserne, som net-
12 op ofte var udsprunget i protest mod autoriteterne. Af de bevæ-
13 gelser, der opstod sidst i 60'erne og i 70'erne, var den vigtigste
14 ganske givet kvindebevægelsen, som på en række områder gjorde
15 op med det mandsdominerede samfund.

16 Kvindebevægelsens fremgang skal ses på baggrund af kvinder-
17 nes massive indtræden på arbejdsmarkedet under højkonjunkt-
18 ren. Det blev klart for mange kvinder, at vel er retten til arbejde

2. udkast til princip- og handlingsprogram

Notater

19 den samme for kvinder og mænd, men pligten til dobbeltarbejde
20 er forbeholdt kvinderne. Og det blev også klart, at den reelle ind-
21 flydelse, som kvinderne har på deres egen situation, er meget rin-
22 ge. Kvinder er på grund af dobbeltarbejde og ofte også på grund
23 af manglende uddannelse underrepræsenteret de steder, hvor be-
24 slutningerne tages: i fagforeninger, i beboerforeninger, i de poli-
25 tiske forsamlinger osv. Ligestillingen er kun formel, der er nok
26 tale om en form for lighed og ligeret med mænd på mændenes
27 betingelser, men ikke om ligestilling på trods af forskelligheder i
28 køn og muligheder.

29 Med den nye kvindebevægelse blev det gjort klart, at kvinde-
30 kamp og klassekamp er uadskillige, ligesom det blev klart, at en
31 reel ligestilling af kønnene i en lang overgang vil kræve en positiv
32 særbehandling af kvinder, f.eks. gennem kønskvotering til beslut-
33 tende organer, og i beskæftigelses- og uddannelsessektorerne.

34 Der fremkom endvidere et opgør med de traditionelle familie-
35 og boligformer, hvilket førte til eksperimenter med kollektiver,
36 storfamilier m.m., ligesom papirløse forhold blev mere og mere
37 almindelige i forhold til den traditionelle ægteskabsinstitution.
38 Ændringerne i familieformerne skyldtes ikke mindst kvindernes
39 indtræden på arbejdsmarkedet samt kvindefrigørelsen, idet
40 mange kvinder ønskede at frigøre sig fra den traditionelle kvin-
41 derolle og dobbeltarbejde i ægteskabet og kernefamilien.

42 Men den politiske og ideologiske krise afspejler også nogle ten-
43 denser, som vil vende udviklingen i reaktionær retning. De nye
44 borgerlige politiske partier, der opstod i begyndelsen af 70'erne
45 var klart udtryk for sådanne tendenser.

46 Dannelsen af Kristeligt Folkeparti var udtryk for en reaktion
47 mod den friere moralopfattelse, der slog igennem i slutningen af
48 60'erne og med det ændrede familiemønster, hvor kvinderne
49 søgte ud på arbejdsmarkedet. Centrumsdemokraterne var ud-
50 tryk for en reaktion mod forskellige forsøg på at skabe lighed på
51 uddannelsesområdet, det kulturelle område og på det økonomiske
52 område — f.eks. mellem husejere og lejere. Fremskridtspartiet var
53 udtryk for meget forskelligt rettede tendenser. På den ene side
54 tendenser, der svarede til baggrunden for Kristeligt Folkeparti og
55 Centrumsdemokraterne, og som i Fremskridtspartiet også gav sig
56 udslag i reaktion mod hele det sociale system og uddannelses-
57 systemet. På den anden side var der også tale om tendenser, der
58 ikke nødvendigvis var resultat af en højrereaktion, f.eks. mod-
59 stand mod statsligt bureaukrati og centralisering — også indenfor
60 fagbevægelsen og erhvervslivet.

61 I alle disse opbrudstendenser har Socialdemokratiet haft svært
62 ved at finde sine egne ben. Partiet er i sin traditionelle praktis-
63 samfundsbevarende og har ikke haft mulighed for at løse krisen,
64 som er en del af systemet. På trods af at Socialdemokratiet har
65 haft del i regeringsmagten gennem det meste af 70'erne, er krisen
66 blevet yderligere uddybet. Parlamentarisk har det gennemgående
67 samarbejdet med borgerlige partier, kulminerende med SV-rege-
68 ringen i 1978-79 — alt sammen med ringe resultat.

69 Den statslige kriseløsningspolitik i socialdemokratisk regi
70 har medført en række brudflader mellem parti og fagbevægelse,
71 som mere direkte er nødt til at kæmpe for lønarbejdernes leve- og
72 arbejdsvilkår. På den anden side har den socialdemokratiske fag-
73 bevægelse også med hård hånd bekæmpet alle tendenser til selv-
74 stændig aktivitet blandt medlemmerne, således som det er set i

2. udkast til princip- og handlingsprogram

75 de mange strejkebevægelser på arbejdspladserne i 70'erne, hvilke
76 også er en del af det politisk-ideologiske opbrud. Man kan således
77 også tale om en krise for Socialdemokratiet og reformismen i ar-
78 bejderbevægelsen.

79 Det er vanskeligt at sige entydigt i hvilken retning den poli-
80 tiske og ideologiske krise påvirker samfundsudviklingen. Der er
81 historisk tradition for, at samfundet i krisetider bevæger sig mod
82 højre, men de mange progressive opbrudstendenser fra sidst i
83 60'erne og begyndelsen af 70'erne giver en reel basis for en kamp
84 mod borgerskabets offensiv og for ændringer i socialistisk ret-
85 ning.

Notater

II. Målet. Det socialistiske Danmark.

1 Vort mål er at skabe et socialistisk samfund. Det betyder et
2 samfund, hvor produktionsmidlerne ejes af hele folket, og hvor
3 der eksisterer fuldt udbyggede demokratiske rettigheder. Samfun-
4 det er baseret på selvforvaltning, og der eksisterer reel ligestilling
5 mellem kvinder og mænd.

6 Det er selvfølgelig umuligt at tegne et nøjagtigt billede af
7 det kommende socialistiske Danmark, men skal den brede be-
8 folkning mobiliseres i den socialistiske kamp, er det vigtigt, at
9 venstrefløjen gør sig nogle tanker om, hvad det egentlig er for et
10 samfund, vi arbejder for. Derudover er det vigtigt allerede nu at
11 diskutere det socialistiske samfunds indretning, for at undgå
12 de fejltagelser der kan være nærliggende. De svar, som fremlæg-
13 ges her, skal dog kun opfattes som et af flere mulige bud på,
14 hvordan det socialistiske Danmark kunne se ud og fungere —
15 og måske som en inspiration til at arbejde videre med ideer om
16 form og indhold i det socialistiske Danmark.

Teori og praksis.

1 Det afgørende brud med det kapitalistiske samfund vil umiddel-
2 bart give mulighed for at løse en række problemer på en anden og
3 bedre måde end før. De formelle strukturer og kommandoveje vil
4 være ændret, og det bliver arbejderne selv, der skal lede og for-
5 dele arbejdet og have indflydelse på produktionen.

6 Men der er ingen, som på forhånd kan sikre, at de gamle magt-
7 og undertrykkelsesstrukturer ikke vil fortsætte i nye forklæd-
8 ninger, at kvindeundertrykkelsen ikke fortsætter, at skrankepa-
9 ver ikke fortsat vil eksistere, at der ikke vil opstå nye grupper af
10 teknokrater og bureaukrater.

11 Den ideologiske kamp og kulturkampen vil derfor være fuldt
12 så vigtig under socialismen som under kapitalismen. Gennem den
13 skal opmærksomheden rettes mod alle stivnede magtstrukturer,
14 arbejdet for en udbygning af fællesskab og solidaritet skal sikres,
15 der skal kæmpes for ligeret og ligeværdighed, og der skal også
16 kæmpes for, at meninger, der ikke er flertallets, kan komme til
17 udtryk og blive diskuteret.

18 Ændringer i de menneskelige holdninger og relationer opstår
19 ikke automatisk som følge af ændringer i produktionsforholdene.
20 Det er derfor vigtigt med konstante ideologiske debatter og æn-
21 dringer af dagliglivet samt de forhold, som mennesker bor, lever
22 og arbejder under. Ændringerne i de menneskelige holdninger
23 sker langsommere end ændringerne i produktionsforholdene,
24 og de må aldrig gennemtvinges med magt, censur eller under-
25 trykkelse.

Overgangsproblemer — samarbejde med andre lande.

1 Bruddet med det kapitalistiske samfund giver umiddelbart mu-
2 lighed for at løse en række af de problemer, som er uløselige
3 under kapitalismen, men dette betyder ikke, at det med et er mu-
4 ligt at skabe et idealsamfund, ligesom der stadig vil eksistere mod-
5 sætninger på det økonomiske, politiske og private område.

2. udkast til princip- og handlingsprogram

6 I modsætning til det kapitalistiske samfund hvor økonomien
7 styres af de blinde markeds kræfter, vil penge-, kapital- og mar-
8 kedsforhold i det socialistiske samfund blive styret ud fra en
9 social planlægning, som bygger på centrale og decentrale beslut-
10 ninger. F.eks. vil fastsættelsen af indkomster og priser indgå i den
11 sociale planlægning.

12 Ved udarbejdelsen af de sociale planer vil der kunne opstå
13 modsætninger mellem forskellige sektorer, brancher, regioner
14 m.v. Men disse modsætninger vil kunne løses gennem den demo-
15 kratiske struktur, der opbygges for de centrale og decentrale be-
16 slutninger.

17 *Fagbevægelsen* vil få nye funktioner under socialismen. Udover
18 at føre tilsyn og varetage arbejdernes løn- og arbejdsvilkår, vil
19 den få en væsentlig opgave ved udarbejdelsen af økonomiske
20 planer, der vil danne baggrunden for indkomstforholdene. Fag-
21 bevægelsen skal desuden være garanti for, at enkelte grupper af
22 arbejdere ikke beriger sig på andres bekostning, og at den enkel-
23 te er sikret tryghed i arbejdet — et arbejderråd vil ikke kunne
24 skille sig af med en arbejdskammerat uden fagbevægelsens sam-
25 tykke.

26 Målet må være lige løn for alt arbejde, og dette mål bør op-
27 nås så hurtigt som muligt. Foruden den økonomiske planlæg-
28 ning vil gennemførelsen af dette kræve en helt anden mentalitet
29 end den, der er fremelsket under kapitalismen.

30 Det socialistiske Danmark vil stå udenfor de militære, poli-
31 tiske og økonomiske blokke, men det vil ikke kunne ligge som
32 en socialistisk ø, helt uafhængig af andre lande, og det vil være
33 nødvendigt, at landet fører en aktiv udenrigspolitik. Det vil i
34 lang tid være nødvendigt at have økonomisk samkvem med ka-
35 pitalistiske lande, men man kan næppe forestille sig, at Dan-
36 mark vil være helt socialistisk, før socialismen internationalt
37 er langt mere fremskreden end i dag.

Den politiske struktur. To alternativer.

1 I det følgende fremlægges to alternativer for en mulig politisk
2 struktur. Hovedforskellen mellem dem ligger i, at alternativ A
3 er mere orienteret i en dansk parlamentarisk tradition end alter-
4 nativ B, som er en mere konsekvent selvforvaltning, baseret på
5 rådssocialistisk tankegang.

Alternativ A: Selvforvaltning.

1 Planlægningen og styringen af samfundet vil foregå i en stadig
2 — og vanskelig — vekselvirkning mellem de centrale og decentrale
3 led. Perspektivet er, at folket direkte styrer samfundsudviklin-
4 gen udenom professionelle politikere. Dette betyder et vidt-
5 strakt økonomisk demokrati, decentralisering af de fleste poli-
6 tiske beslutninger og en ændret politisk struktur.

7 I det socialistiske demokrati vil vægten ligge på beslutninger-
8 ne i basis: i virksomhederne og kommunerne. Landet vil være op-
9 delt i kommuner, der er mindre end de nuværende største amter
10 og større end de mindste. Dette vil give baggrund for placeringen
11 af specielle institutioner som store hospitaler, universiteter og
12 andre højere uddannelsessteder, en rimelig planlægning af den
13 kollektive trafik og en variation af uddannelses- og kulturtil-
14 bud.

15 Da det er vigtigt for mennesker at kunne overskue, hvad der
16 sker og besluttet i deres umiddelbare nærhed, bør hver kommu-

Notater

2. udkast til princip- og handlingsprogram

17 ne være opdelt i en række mindre lokalområder, som skal kun-
18 ne rumme en skole eller to, virksomheder, institutioner i social-
19 og sundhedssektoren, bibliotek, medborgerhus m.v. I lokalom-
20 råderne tilrettelægger beboerne selv hverdagslivet, de bestem-
21 mer skolernes størrelse o.l., de har ansvaret for den daglige
22 renovation.

23 Alle deltager i valget af medlemmer til lokalrådet, som tager
24 beslutninger om de ting, der er henlagt til beslutning i området.
25 Lokalrådets medlemmer vælges for en begrænset periode og kan
26 kun genvælges en gang.

27 Kommunerne ledes af kommuneråd, valgt ved almindeligt valg
28 mellem alle kommunens indbyggere for en begrænset periode.
29 Valgbare til lokalråd og kommuneråd er repræsentanter for de
30 politiske partier og for de forskellige miljøgrupper, lejerforenin-
31 ger, skoleråd o.l., der ønsker at opstille til rådene.

32 Kommunerrådet har udstrakt myndighed over produktions- og
33 arbejdslivet i kommunen, og det står for kommunens forskellige
34 institutioner. Det har desuden ansvaret for kommunalplanlæg-
35 ningen, for veje, friluftsarealer og kollektiv trafik i kommunen,
36 men kan aldrig tage beslutning om disse ting, før de har været
37 til høring i det eller de lokalråd, der er berørt af planlægningen
38 og hos de mennesker, der bor i de pågældende områder.

39 På landsplan findes et parlament, som vælges ved direkte valg
40 blandt alle landets indbyggere. Opstillingsberettigede til parla-
41 mentet er repræsentanter for de politiske partier og for andre
42 sammenslutninger af samfundsmæssig karakter. Medlemmerne
43 vælges for en begrænset periode og kan kun genvælges en gang.

44 Parlamentets opgave er udformningen af den lovgivning, som
45 er fælles for hele landet, f.eks. loven om de demokratiske rettig-
46 heder, loven om ligeret og kønskvotering, loven om uddannelse,
47 loven om offentlig service overfor mennesker, der på grund af
48 alder, svaghed eller handicap har krav på positiv særbehandling,
49 loven om børns rettigheder o.l. Parlamentet står desuden i sam-
50 arbejde med fagforeningerne og repræsentantskabet for arbejder-
51 fonden (se nedenfor), for den økonomiske planlægning på lands-
52 plan, det udformer den årlige planlov og fastlægger retningslin-
53 ier for landets samlede produktion, energiforsyning og energifor-
54 brug. Parlamentet fastsætter desuden skatteprocenten, der ud-
55 skrives som virksomhedsskat og fordeles mellem Parlamentet
56 og kommunerådene efter i forvejen fastlagte retningslinier.

Alternativ B: Selvføreltning.

1 Det socialistiske demokrati vil være baseret på princippet om
2 selvføreltning, hvilket vil sige, at folket på direkte vis styrer
3 samfundsudviklingen, udenom professionelle politikere. Dette
4 kræver en vis decentralisering, virksomhedsdemokrati og en ænd-
5 ret politisk struktur. Men der vil stadig være brug for centrale
6 politiske beslutninger, der skal varetage den sociale planlægning,
7 der er en betingelse for solidaritet og lighed.

8 Selvføreltning og opgøret med den professionelle politik for-
9 udsætter et vidtstrakt direkte demokrati og at alle valgte repræ-
10 sentanter repræsenterer deres vælgere og ikke sig selv, hvorfor
11 de til enhver tid skal kunne tilbagekaldes. Dette er en forudsæt-
12 ning for et levende demokrati, hvor hele folket er engageret, og
13 som ikke forstener i politisk pampervælde, som der er iboende
14 tendenser til i det parlamentariske demokrati.

Notater

2. udkast til princip- og handlingsprogram

15 Det socialistiske samfund har brug for alle samfundsmedlem-
16 mer i arbejdslivet og det er vigtigt, at der etableres en nær forbin-
17 delse mellem arbejdslivet og det politiske liv iøvrigt. Under socia-
18 lismen vil arbejdspladsen i langt højere grad blive integreret be-
19 standdel af den enkeltes tilværelse, og derudover forudsætter en
20 virksom planlægning, at arbejderrådernes direkte behov får en
21 fremtrædende plads i de politiske beslutninger. Derfor sender ar-
22 bejderrådene delegerede (med tilbagekaldelsesret) til politiske
23 forsamlinger på alle niveauer i samfundet.

24 Derudover vil der være mulighed for, at arbejderrådene, ved
25 siden af andre forsamlinger, på direkte vis administrerer skole-
26 systemet, socialvæsenet, kulturinstitutioner osv. Der vil her kun-
27 ne bygges på danske traditioner fra andelsbevægelsen, friskole-
28 bevægelsen m.v. Selvforvaltning betyder, at beslutningerne, så-
29 vidt muligt, trækkes bort fra de statslige og kommunale organer,
30 hvor valgte repræsentanter tager beslutningerne.

31 I alle lokalområderne tages de væsentlige beslutninger på *fæl-*
32 *lesmøder*, hvor alle kan deltage. Fællesmødet vælger delegerede
33 til *kommunerådet*, hvortil der også sendes delegerede fra virksom-
34 hedernes arbejderråd. Indenfor centralt fastsatte normer skal
35 kommunerådet sørge for en rimelig standard på det sociale, ud-
36 dannelsesmæssige, kulturelle område m.v., idet det tilskynder til
37 at opgaverne løses på direkte vis af arbejderrådene og frivillige
38 grupper af mennesker.

39 De centrale beslutninger varetages dels af et *centralt rådsorgan*,
40 der består af delegerede fra arbejderrådene, dels af et direkte
41 valgt *parlament*. Parlamentet er et nødvendigt supplement til det
42 centrale rådsorgan, da ikke alle mennesker kan forventes at være
43 i produktionen, og da forskellige politiske tendenser på lands-
44 plan, således som de f.eks. udtrykkes gennem de politiske partier,
45 skal kunne komme til udtryk. Men klassesamfundets opløsning
46 vil også medføre opløsning af mange af de politiske partier og
47 grupperinger, der er en følge af klassesamfundet. Derfor kan der
48 i højere grad forventes løsere grupperinger omkring mere enkelt-
49 stående spørgsmål.

50 De grundlæggende socialistiske principper og rettigheder er
51 formuleret i grundloven. Indenfor denne skal de centrale led i
52 første række varetage den sociale planlægning, der fastsætter
53 lønninger, prisudsving samt retningslinier for landets samlede
54 produktion, energiforsyning og energiforbrug.

Arbejdsliv.

1 Den socialistiske planlægning muliggør en målrettet produk-
2 tion, der tager hensyn til de økonomiske forhold, en rimelig
3 levestandard og arbejde til alle. Den vil sætse på avanceret, men
4 menneskevenlig teknologi, der kan sikre en effektiv produk-
5 tion med brug af færrest mulige ressourcer. En række pro-
6 duktionsgrene vil være stærkt reduceret eller forsvundet, f.eks.
7 militærproduktion, reklameproduktion, en stor del af medici-
8 nalproduktionen m.v. Spildproduktion og produkter med
9 indbygget forældelse vil ikke eksistere.

10 På alle virksomheder vil der være fuldt virksomhedsdemo-
11 krati. Virksomhederne ledes af et arbejderråd, som vælges for
12 en begrænset periode, og som kun kan genvælges en gang. Ar-
13 bejderrådet leder og fordeler arbejdet i overensstemmelse med de
14 retningslinier, som er fastsat af alle virksomhedens arbejdere på
15 fællesmøder og med de generelle retningslinier for arbejdstid,

Notater

2. udkast til princip- og handlingsprogram

Notater

16 arbejdstempo og arbejdsmiljø. Arbejderrådet tager desuden be-
17 slutninger om anvendelse af virksomhedsfonden.

18 Af virksomhedens overskud indbetales en del til den centrale
19 arbejderfond, hvis midler anvendes til produktionsplanlægning
20 på landsplan, til udvikling af nye virksomheder, til forsøg med
21 nye produktions- og energiformer — altsammen ting, der er i fæl-
22 lesskabets interesse. Den resterende del af overskuddet bliver i
23 virksomheden, og disse midler anvendes f.eks. til produktudvik-
24 ling, til forbedring af arbejdsmiljøet, til forsøg med ny teknologi
25 og til forskellige velfærdsforanstaltninger og kulturelle aktivite-
26 ter.

27 Et vigtigt punkt er nedbrydningen af den traditionelle arbejds-
28 deling. Alle skal tage del i det mest kedsommelige arbejde, og
29 uddannelsesmulighederne skal forbedres, så nødvendigheden af en-
30 sidig specialisering forringes. I videst mulige omfang skal der være
31 jobrotation på den enkelte arbejdsplads.

32 Indenfor visse rammer vil der være mulighed for privat
33 virksomhed i f.eks. landbrug og håndværk, men i den socialistiske
34 politik tilstræbes og tilskyndes til samarbejde mellem private, i
35 overensstemmelse med traditioner fra andelsbevægelsen.

Dagligliv.

1 I det socialistiske samfund vil arbejdet ikke være nedbrydende,
2 akkordarbejde vil være afskaffet, og den enkelte vil have ind-
3 flydelse på sin arbejdssituation. Men naturligvis vil der formelt
4 stadig være forskel på at være i fællesskabet på arbejdspladsen
5 og i fællesskabet i den frie tid.

6 Alle deltager udenfor deres arbejdstid i forskelligt fællesar-
7 bejde i lokalområderne nogle timer om ugen — det kan dreje sig
8 om nødvendig renovation, om arbejde i fælles grønne områder,
9 om udbygning af legepladser, idrætspladser etc.

10 Familierne er af forskellig størrelse og forskellig struktur, hvor
11 de, der foretrækker at leve i kernefamilier, har mere naturlig mu-
12 lighed for at indgå i kollektive sammenhænge. For at undgå res-
13 sourcespild er der et udbredt fællesskab om de daglige hjælpe-
14 midler. Der er fælles vaskemaskiner, der er mulighed for fælles
15 madlavning, og der findes fælleslokaler i alle boligkvarterer, lige-
16 som der findes fælles grønne områder, fælles køkkenhaver,
17 sports- og legepladser, medborgerhuse m.v.

18 Børnene bliver vænnet til at være sammen med andre børn og
19 voksne, dels fordi de, fra de er ganske små, opholder sig nogle ti-
20 mer dagligt i børneinstitutioner, dels fordi samfundsplanlægning-
21 gen af hensyn til børn, ældre og handicappede understreger vær-
22 dien af større bofællesskaber. Ingen skal blive isoleret eller
23 ensom, fordi den familie, man engang hørte sammen med, er
24 blevet opløst eller ændret. Der findes hjem, hvor gamle og syge
25 kan komme for en tid for at gennemgå kure eller få ekstra pleje
26 eller ro, men ingen risikerer at blive spærret inde for livet i ste-
27 rile plejehjem, blot fordi de ikke kan klare sig så godt og hurtigt
28 som de unge og raske.

29 Alle har ret til uddannelse, efteruddannelse, omskoling etc. I
30 skolen lærer alle de samme grundfag, men for de større børn er
31 der en bred vifte af tilbud om uddannelser, og ingen behøver at
32 tilbringe hele sin skoletid i den samme skole.

33 Der findes i det socialistiske Danmark professionelle kunstne-
34 re, forfattere, musikere osv., ligesom der findes professionelle

2. udkast til princip- og handlingsprogram

35 lærere, ingeniører, planlæggere osv. Men alle professionelle står i
36 folkets tjeneste — kunstnerne har frihed til at arbejde, som de vil,
37 men de skal stå til rådighed med forklaringer og fortolkninger, og
38 de skal være villige til at hjælpe alle andre, der ønsker selv at spil-
39 le teater, skrive bøger, synge, danse, spille. Det socialistiske sam-
40 fund vil være rigt på kulturelle tilbud, både af professionel art og
41 amatørart, og alle, der har lyst til selv at deltage aktivt i kultur-
42 udfoldelsen, skal have reelle muligheder for det.

43 Lighed og ligeret vil gennemsyre samfundet. Mænd og kvinder
44 vil være ligestillede, men ingen vil dermed forvente, at de skal væ-
45 re ens. Ligheden vil ikke være baseret på, at mennesker af for-
46 skelligt køn eller med forskellige evner og muligheder absolut
47 skal kunne løse de samme opgaver — ligheden vil tværtimod
48 fremgå af, at man har alle muligheder for at samarbejde, for at
49 supplere hinanden og udnytte hinandens muligheder.

Notater

III. STRATEGI. Den demokratiske vej til socialisme.

III.1. De særlige vilkår for klassekampen i Danmark.

1 Danmark er grundlæggende et kapitalistisk land, og som sådan
2 gør der sig nogle almene træk gældende. Der eksisterer imidler-
3 tid også en række særlige vilkår for klassekampen, som enhver
4 strategi må tage hensyn til.

5 Historisk har klassekampen hos os haft en stort set fredelig
6 karakter i et usædvanligt langt tidsrum. Det sidste væbnede klas-
7 seopgør herhjemme fandt sted under Grevens Fejde for omkring
8 450 år siden. Det har præget holdninger og sædvaner dybt. Det
9 borgerlige demokrati, som blev gennemført i midten af forrige
10 århundrede, er uddybet stærkt i den forløbne tid, først og frem-
11 mest som følge af et direkte folkeligt pres.

12 Dette århundrede har været dybt præget af den reformistiske
13 arbejderbevægelse, hvilket har medført stor politisk stabilitet,
14 en stor offentlig sektor med et udbygget socialt serviceniveau
15 samt en forholdsvis stor materiel fremgang for lønarbejderklas-
16 sen. Reformismen har således kunnet udnytte den kapitalistiske
17 vækst til at tilfredsstille en række af lønarbejderklassens umid-
18 delbare materielle behov, og det kan således ikke undre, at den
19 revolutionære del af arbejderbevægelsen har haft svært ved at få
20 tag i klassen.

III.2. De internationale betingelser.

1 Med sin integration i den kapitalistiske verden — økonomisk,
2 politisk og militært — er Danmark yderst følsom overfor omver-
3 denens reaktioner på socialistiske ændringer.

4 Ganske vist er de internationale styrkeforhold således, at åben-
5 lyse militære interventioner fra imperialistiske magters side er
6 blevet sjældnere i vor verdensdel, men totalt udelukkes kan de
7 næppe. Både Grækenland og Portugal kan vidne om, hvordan
8 åben intervention kan erstattes af en mere skjult. Det er under
9 alle omstændigheder givet, at en dansk udvikling, som rammer
10 den internationale kapital og landene bag denne, vil blive mødt
11 med modforholdsregler, i det mindste af økonomisk og politisk
12 karakter. Om ikke andet, så følger dette klart af det danske med-
13 lemsskab af EF, og i nogen grad også af medlemskabet af OECD
14 og IMF.

15 Det må derfor anses for usandsynligt, at en socialistisk sam-
16 fundsomvæltning kan finde sted isoleret i Danmark.

17 Men det må på ingen måde afholde de socialistiske kræfter
18 fra at iværksætte en socialistisk omformningsproces.

19 For det første kan lønarbejderklassen komme et langt stykke
20 med forberedelsesprocessen og reformerne, før de internationale
21 vanskeligheder tårner sig op. Måske længere end vi i dag forestil-
22 ler os — det afhænger dels af de almene internationale styrkefor-
23 hold, dels af udviklingen iverigt i Europa og den tredje verden.

24 For det andet kan og skal de socialistiske kræfter i Danmark
25 selv være med til at præge de internationale betingelser, så de bli-
26 ver så gunstige som mulige. Det tilsiger os at føre en forstærket
27 kamp mod EF som en hovedbastion for storkapitalen, mod

2. udkast til princip- og handlingsprogram

28 NATO, blokdeling og kaprustning, imperialistisk dominans og
29 overherredømme. Og at gøre alt for at fremme samarbejdet på
30 tværs af grænserne mellem de faglige organisationer, arbejder-
31 partierne og alle socialistiske kræfter. Ligeledes må vi seriøst un-
32 dersøge de begrænsede, men helt reelle alternative muligheder,
33 der ligger i det nordiske samarbejde.

34 For det tredje er Vesteuropa, hvad klassekampen angår, som
35 en serie tæt forbundne kar. EF vil fylde disse kar med et reak-
36 tionært indhold — derfor er vi imod EF som international kon-
37 struktion. Men heroverfor står, at et socialistisk gennembrud i
38 et vesteuropæisk land hurtigt kan smitte af på de andre, trods
39 EF. Hvis arbejderbevægelserne i alle disse lande presser på, kan
40 det meget vel komme til gennembrud i flere på nogenlunde
41 samme tidspunkt, og det kan på ingen måde udelukkes, at Dan-
42 mark bliver et af dem. Det afhænger netop af de socialistiske
43 kræfters indsats herhjemme. Gang på gang har Europa oplevet
44 omvæltninger, der havde deres udspring i et enkelt eller nogle
45 enkelte lande, og som løb som en steppebrand hen over verdens-
46 delen som helhed.

47 Derfor er presset i det enkelte land en del af det samlede pres,
48 som lønarbejderklassen i hele Vesteuropa må udeve — under gen-
49 sidig inspiration fra land til land. Sådan er ægte socialistisk inter-
50 nationalisme: hvert enkelt lands lønarbejderklasse kæmper på sin
51 egen måde for socialisme i sit eget land, og i det store mønster
52 hjælper de uundgåeligt hinanden.

III.3. Den demokratiske vej til socialismen.

1 SF afviser en socialistisk omformning, som ikke har befolkningens
2 flertal bag sig. De historiske erfaringer tilsiger os, at faren
3 for nye undertrykkelsesmekanismer er overhængende, hvis fol-
4 ket ikke accepterer samfundsforandringen. Derudover er det i
5 et højt organiseret samfund som det danske umuligt at gennem-
6 føre reelle socialistiske ændringer gennem en „klassisk“ revo-
7 lution med et lille „revolutionært“ mindretal, men det er under
8 alle omstændigheder afgørende, at et socialistisk demokrati, ef-
9 ter omformningen, forudsætter, at et flertal står bag selve om-
10 formningen.

11 Der vil således blive tale om en *revolutionær proces*, hvor ro-
12 lige reformperioder afløses af revolutionære spring, idet befolk-
13 ningens socialistiske bevidsthed til stadighed skærpes, og idet
14 der opnås nye magtpositioner i Folketinget og ude i samfundet.
15 Målet er at skabe en demokratisk situation, hvor det bliver muligt
16 at gennemføre løsninger, som rækker ud over systemets rammer.
17 Det er først muligt, når de socialistiske kræfter har opnået en
18 langt større tilslutning i lønarbejderklassen end i dag, og når høj-
19 refløjen i arbejderbevægelsen er forvandlet til en slags — omend
20 tøvende, vaklende og usikker — allieret. Den proces, vi da må sig-
21 te efter, vil tage karakter af en serie *revolutionære reformer* over
22 en længere periode, begyndende i det små, men med stadig stør-
23 re systemgennembrydende kraft. Det egentlige brud med det
24 kapitalistiske samfund vil være „kronen“ på dette reformværk,
25 ikke indledningen til det.

26 En sådan proces forudsætter ideologisk kamp mod højrestrom-
27 ningen i arbejderbevægelsen, som alene ser på de kortsigtede in-
28 teresser. Men denne ideologiske kamp må på den anden side ikke

Notater

2. udkast til princip- og handlingsprogram

Notater

29 afholde de socialistiske kræfter fra at samarbejde med den om
30 sådanne begrænsede fremskridt, der i den givne situation kan op-
31 nås enighed om. Det er vigtigt, at arbejderbevægelsens højre-
32 fløj ikke får monopol på interessen for løsning af lønarbejder-
33 klassens øjeblikkelige problemer. Men de socialistiske kræfter
34 må understrege løsningernes begrænsethed.

35 De mere specifikke grundlæggende principper i denne demo-
36 kratiske vej til socialismen er følgende:

37 1. *Folkeligt flertal*: Det betyder både, at der er en bred op-
38 bakning fra det store folkeflertal, at en fast sammentømret
39 blok står bag udviklingen, og at lønarbejderklassen er indstil-
40 let på, at det, der vindes, er værd at kæmpe for, og at det kan
41 koste noget at gøre det.

42 2. *En meget bred basis-bevægelse*: Ad rent parlamentarisk
43 vej kan denne udvikling ikke gennemføres. Det vil være nødven-
44 digt, at lønarbejderne selv er rede til at overtage ledelsen, passe
45 på virksomhederne, træde ind i stedet for eksperter der „strej-
46 ker“, sikre en retfærdig fordeling i tilfælde af handelsboykot
47 osv.

48 Dette kræver en høj bevidsthed i hele fagbevægelsen, i andre
49 basisorganisationer og i de forskellige antikapitalistiske bevægel-
50 ser, således at der også her bliver tale om en stor blok — en fol-
51 kebevægelse — baseret på lønarbejderklassens sammenhold.

52 3. *En ny demokratisk folkemagt*: Folkebevægelsen må bane
53 vej for en ny, demokratisk folkemagt, der bygger på en sammen-
54 fletning af de traditionelle demokratiske centre — folketing og
55 kommunalbestyrelser — med de nye: virksomhedsrådene, løn-
56 arbejderstyrede fonde, beboer- og lokalråd osv.

57 4. *Omformning af statsapparatet*: Dermed er en omformning
58 af statsapparatet — som må være begyndt forinden — for alvor
59 i gang, idet den er kendetegnet ved decentralisering og uddele-
60 gering af myndighed til dem, som direkte har berøring med pro-
61 blemerne. Den folkelige selvvirksomhed styrkes og overtager
62 myndighed indenfor rammerne af det repræsentative demokrati
63 i landsmålestok. Der skal være central og decentral kontrol med
64 ordensmagten — militæret og kongehuset afskaffes, stat og kirke
65 adskilles. Det oppustede statsapparat reduceres kraftigt, bl.a. ved
66 at en række funktioner overgives til forvaltning gennem demo-
67 kratisk valgte producent- og brugerforsamlinger og ved en styrkel-
68 se af det lokale demokrati og virksomhedsdemokratiet. Men sam-
69 tidig styrkes også sådanne centrale funktioner, som skal sikre mil-
70 jøet, en bred social solidaritet og en overordnet styring af økono-
71 mi og ressourcer.

72 Ytrings-, lære- og meningsfrihed skal ikke bare garanteres pas-
73 sivt af staten — den må også aktivt sikre, at alle meninger frit
74 og trygt kan komme til orde.

75 5. *Den forfatningsmæssige legalitet*: I et land med Danmarks
76 traditioner har forfatningen i sig selv stor autoritet. De reaktio-
77 nære kræfter har langt sværere ved at vinde bred tilslutning, hvis
78 de åbent skal krænke grundloven for at nedkæmpe et folkefler-
79 tal, der er klart indstillet på systemgennembrydende reformer.
80 Al erfaring viser, at der er reel mulighed for sådanne grundlovs-
81 brud, fordi visse dele af den besiddende klasse vil benytte alle
82 midler, også ulovlige, for at bevare magten, naturligvis må sam-
83 fundet gøre sit yderste for at afværge sådanne forsøg. I denne
84 forstand bliver grundlovens bestemmelser om de demokratiske

2. udkast til princip- og handlingsprogram

85 rettigheder til et værn (omend naturligvis ikke det eneste) for
86 de socialistiske kræfter, såfremt de ærligt gør demokratisk fler-
87 talstilslutning til en absolut betingelse for overgang til socialisme
88 — og for os er dette en ufravigelig betingelse. Hvis det undervejs,
89 via stemmesedlen, viser sig, at flertallet skifter opfattelse, må de
90 socialistiske kræfter uden forbehold respektere dette menings-
91 skift: deres svar må være en indsats for at genvinde flertallet.

Notater

III.4. De strategiske hovedopgaver.

1 Hvad selve vejen angår, vil vi skelne mellem to strategiske ho-
2 vedopgaver — eller, om man vil, to revolutionære gennembrud,
3 som de socialistiske kræfter må sigte efter.

4 Den første hovedopgave er at nå frem til iværksættelse af en
5 serie *systemgennembrydende reformer* — også kaldet revolutio-
6 nære reformer.

7 Den anden hovedopgave er, når denne proces er kommet i
8 gang, at skabe forudsætninger for, at den videreføres og „folder
9 sig ud“, så modparten ikke kan samle politisk styrke til at bremse
10 den — dette indtil det punkt, hvor der er sket et egentligt brud
11 med det kapitalistiske samfundsmønster, og det nye samfund bli-
12 ver en realitet — også forfatningsmæssigt.

13 Ved systemgennembrydende reformer forstås her sådanne æn-
14 dringer i samfundets retsgrundlag, at der rækkes ved selve magt-
15 strukturerne i samfundet, og/eller at der skabes nye og bedre ud-
16 gangspositioner for lønarbejderklassen i dens kamp.

17 En virksomhedsdemokratisk reform er det bedste (og måske
18 vigtigste) eksempel på begge dele. Et af magtstrukturens vigtigste
19 knudepunkter er ejendoms- og dispositionsretten på de steder,
20 hvor de materielle værdier skabes. Derfor har det en afgørende
21 strategisk betydning, at arbejderklassen har tilkæmpet sig en reel
22 indflydelse vedrørende arbejdets ledelse og fordeling, begrænset
23 privatkapitalens ejendomsret gennem en demokratisk ledet løn-
24 modtagerfond, finansieret af den skabte merværdi, og opnået en
25 reel indflydelse på fordelingen af kapitalressourcerne gennem en
26 demokratisk kapitalstyring. Derved kan magtstrukturen ændres i
27 lønarbejdernes favør og klassen har sikret sig bedre udgangspos-
28 sitioner for den fortsatte kamp.

29 Gennemførelsen af den første hovedopgave indebærer — dels
30 som forudsætninger og dels som elementer i selve dens virkelig-
31 gørelse (en nøje sondring er her umulig):

32 1) En almindelig og meget kraftig styrkelse af venstreorienterin-
33 gen i arbejderbevægelsen som helhed og af de demokratisk-socia-
34 listiske venstrekræfters antal, renommé og autoritet.

35 2) Et langvarigt opsving i den folkelige, demokratiske aktivitet.
36 Tilkæmpelse af fagbevægelsens selvstændighed og demokratiske
37 omstrukturering. Udvikling af nye demokratiske organer på de-
38 central niveau (virksomhedsråd, beboerråd m.v.) — sideløbende
39 med en yderligere demokratisering af de eksisterende demokra-
40 tiske organer. I begge tilfælde således, at det nye opnår bred fol-
41 kelig godkendelse. Kravet om virksomhedsdemokrati må gøres
42 til et bredt folkeligt krav.

43 3) Venstrekræfterne må deltage i lovgivningsarbejde om reformer
44 der vel er begrænsede i henseende til magtstrukturen, men som
45 dog øger graden af social retfærdighed og demokrati (f.eks.
46 vedrørende beskæftigelse, retssikkerhed, skatte- og boligpolitik
47 m.m.). Det er en afgørende betingelse for, at lønarbejderklassen

2. udkast til princip- og handlingsprogram

Notater

48 anerkender venstrefløjen som værende i stand til at deltage i den
49 demokratisk-socialistiske proces.

50 4) En langvarig ideologisk offensiv mod reformismen (dvs. troen
51 på varig sameksistens mellem kapital og arbejde) og mod klasse-
52 samarbejdet. Men støtte til de kræfter på arbejderbevægelsens
53 højrefløj, der går ind for reformer i samarbejde med venstreflø-
54 jen — selvom de er nok så begrænsede.

55 5) En bred styrkelse af den del af venstrefløjen, der går ind for
56 en demokratisk vej til socialisme. Bevidsthedsændring i lønarbej-
57 derklassen, så de revolutionære reformer anerkendes som nødven-
58 dige og demokratiske. Derfor bekæmpelse af enhver identifice-
59 ring af begrebet revolution med voldsanvendelse, afhængighed af
60 udenlandske centre, diktatur etc.

61 6) På dette grundlag skabelse af en bred alliance mellem lønarbej-
62 derklassens fløje og fraktioner, som tilsammen udgør tre fjerde-
63 dele af befolkningen — med venstrefløjen i en afgørende stærk
64 position. Men åbenhed overfor de venstreborgerlige kræfter, som
65 fastholder de borgerligt-demokratiske revolutioners idealer om
66 politisk frihed og social hensyntagen.

67 For at gøre disse hovedelementer mere konkrete, må de ind-
68 bygges i en tidsrækkefølge, og det vil blive forsøgt i det følgende.
69 Vi vil skelne mellem tre etaper.

III.5. Tre etaper på en demokratisk vej til socialismen.

Første etape. Bekæmpe højredrejningen.

1 Den første etape er den nuværende, hvor vi skal bekæmpe social-
2 demokratiske højreskred, idet vi ikke fraviger princippet om
3 „saglig indsats“. Samtidig skal vi opmuntre reformgrupperingerne
4 i Socialdemokratiet, men uden at vi bilder os selv og andre ind, at
5 de har et egentligt socialistisk perspektiv.

6 Vi skal bekæmpe indkomspolitikken og samtidig fremme alle
7 tendenser til fagbevægelsens selvstændiggørelse uden at gå på
8 kompromis i de principielle spørgsmål om demokratisk struktur,
9 fagretsligt system og indkomspolitik. Vi skal styrke den folkelige
10 demokratiske selvvirksomhed og selvorganisering uden omklam-
11 ring, men også med bevarelse af evnen til at skelne mellem pro-
12 gressivt og reaktionært. Fremme kampen mod dansk underord-
13 ning under EF og NATO og for en større dansk selvstændighed
14 i udenrigspolitikken. Bekæmpe militarismen på alle måder og
15 styrke forsvaret for de demokratiske rettigheder og retssikkerhe-
16 den. Vi skal udvikle og udbygge konkrete og realistiske del-al-
17 ternativer til den førte politik (dvs. reformprogrammer, der vel
18 holder sig indenfor de givne rammer, men som sigter på demo-
19 kratisk og social retfærdighed.) Udbrede kendskabet til system-
20 gennembrydende reformprogrammer, især vort forslag om virk-
21 somhedsdemokrati. Vi skal kæmpe for stadig større ligestilling
22 mellem kønnene.

23 *Anden etape: et arbejderflertal med stærkt venstreorienteret*
24 *indslag.*

25 Den første etape kan blive ret langvarig, afhængig af de socialis-
26 tiske kræfters evne til at skabe de folkelige forudsætninger for
27 et socialistisk gennembrud.

28 Betingelsen for at gå over til den anden etape er imidlertid un-
29 der alle omstændigheder, at der folkeligt — og dermed også parla-
30 mentarisk — er skabt et flertal for arbejderpartierne.

31 Men der er to slags arbejderflertal. Et parlamentarisk flertal
32 af arbejderpartierne betyder ikke automatisk, at det er muligt at

2. udkast til princip- og handlingsprogram

Notater

33 indlede en anden etape. Der kan blot være tale om et „vælgerlu-
34 ne”, en slags tilfældighed. I så fald er der i virkeligheden blot tale
35 om, at første etape fortsætter under nogle mere gunstige betin-
36 gelser for de socialistiske kræfter.

37 Derfor skal vi ståle efter et arbejderflertal, der er godt forbe-
38 redt, dvs. at venstreorienteringen må have fået et stærkt tag i
39 arbejderbevægelsen, at der må være udviklet en stærk basis-
40 bevægelse, og at venstrefløjen må være bredt styrket — specielt
41 dens demokratisk-socialistiske del.

42 Det er *kun* et sådant arbejderflertal, der er i stand til at ind-
43 lede den anden etape på den demokratiske vej til socialismen.
44 Et sådant arbejderflertal må gennemføre reformer, der sikrer so-
45 cial retfærdighed og demokratiske rettigheder, men samtidig må
46 der skabes forståelse for, at det ikke er tilstrækkeligt, men at det
47 er nødvendigt at komme videre. Det sidste ved at støtte og op-
48 muntre den folkelige selvvirksomhed og ved at foreslå og udarbej-
49 de videregående skridt samt agitere for dem. Hertil kommer en
50 forstærket kamp mod EF, NATO og militarismen.

51 *Indholdet i reformpolitikken* vil være skridt, der endnu holder
52 sig indenfor det beståendes rammer, men som samtidig går til
53 kanten af dem og peger ud over dem. Som eksempler kan næv-
54 nes en alternativ økonomisk politik, som, idet den sikrer både be-
55 skæftigelse og betalingsbalance, stiller kvalitative krav til produk-
56 tionen, iværksætter valuta- og ressourcebesparende arbejder, for-
57 bedrer de offentlige tjenesteydelser, en boligreform med ægte
58 socialt sigte, en skattereform der bygger på en socialt retfærdig
59 byrdefordeling og rammer kapitalgevinsterne, reformer til sikring
60 af ressourcer samt arbejds- og naturmiljø, reformer der tager hul
61 på indførelse af virksomhedsdemokrati, reformer der sikrer, at
62 der overalt i lovgivningen tages familiepolitiske hensyn, så børns
63 og kvinders rettigheder sikres. Alt i alt en politik, der går på tværs
64 af kapitalens logik.

65 På statsapparatets område må der straks gøres en indsats for
66 decentralisering og demokratisering. De centraliserede strukturer
67 må reduceres og brugerne må have langt større indflydelse. Der
68 må tages skridt til at bringe ordensmagten under folkelig kon-
69 trol, og kampen mod militær og NATO må give mærkbare resul-
70 tater. Ytringsfriheden må sikres fuldt ud, og enhver lovgivning,
71 der udhuler retssikkerheden, eller som begrænser lønarbejder-
72 klassens faglige selvstændighed, må ophæves.

73 Det er meget vigtigt, at denne tape gennemføres således, at
74 der hele tiden er bred folkelig opbakning bag reformpolitikken.
75 Dette gælder så meget desto mere, som *man ikke kan forvente,*
76 *at kapitalmagten vil se passivt til.* Derfor bliver det en central op-
77 gave at reducere udlandsgæld og betalingsbalanceunderskud —
78 ellers vil det være umuligt at forsvare sig mod økonomisk pres-
79 sion udefra. Der kan også forventes indenlandske trusler om ka-
80 pitalflugt, og det vil derfor være nødvendigt at gribe ind herimod,
81 både med lovgivning og direkte, folkelig kontrol.

82 Det bør derfor overvejes, om vi i denne etape skal deltage i
83 regering. Fordelen er, at det giver mulighed for at præge udvik-
84 lingen mere direkte fra begyndelsen og bedre mulighed for at sik-
85 re indgreb i tide. Ulempen er, at det kan vanskeliggøre arbejdet
86 med at forstærke det folkelige pres for en videregående udvikling.
87 Den endelige beslutning må afhænge af vor indflydelse i lønarbej-
88 derklassen og graden af denne opbakning.

2. udkast til princip- og handlingsprogram

89 *Tredie etape: På vej til et brud med kapitalismen.*
90 Selvom anden etape kan tage længere tid end ønskeligt — fordi
91 tempoet ikke må være hurtigere end accepteret af folkeflertal-
92 let — har udviklingen sin egen logik. Borgerskabets modstand
93 mod reformerne vil i sidste ende demonstrere behovet for at gå
94 videre og sætte tempoet op, hvis det vundne blot skal bevares.
95 Dermed formodes forudsætningerne for overgang til den tredje
96 etape, der forbereder og foregriber et egentligt brud med kapita-
97 lismen. Disse forudsætninger er, at folkeflertallet selv føler, at det
98 er i færd med at gøre store fremskridt, at der lægges fremskridte-
99 ne alvorlige hindringer i vejen, men at disse fremskridt også er
100 værd at kæmpe for. Det er selvsagt også en forudsætning for
101 overgang til tredje etape, at der forinden er skabt en sådan tillid
102 til de socialistiske kræfter, at disse anerkendes som den fremad-
103 drivende styrke i arbejderbevægelsen og størstedelen af folket.
104 I den tredje etape får virksomhedsdemokratiet for alvor inter-
105 esse som en realistisk reform i *sin helhed*, selvom der bør og kan
106 tages hul på reformen forinden. De øvrige reformer må tage hul
107 på erhvervslivets ejendomsforhold, de økonomiske kommando-
108 poster (herunder forholdet til kapitalens bevægelighed og de mul-
109 tinationale selskaber). Det vil være en uafviselig nødvendighed
110 med en samfundsovertagelse (nationalisering) af banker og andre
111 økonomiske nøglepositioner som store erhvervsforetagender, alle
112 former for energiforsyning. Hvis det ikke er sket forinden, står
113 en alliancefri udenrigspolitik, brud med NATO- og EF-under-
114 ordning og alvorlige indgreb mod militarismen på dagsordenen.
115 Disse skridt er kun tænkelige og gennemførlige, såfremt de so-
116 cialistiske kræfter i denne etape deltager i regering på afgørende
117 poster og markant præger dens program samt sikrer dets gennem-
118 førelse.
119 De er også kun gennemførlige, hvis de ledsages af en omfattende
120 folkelig aktivitet på arbejdspladser, uddannelsessteder, i bolig-
121 kvarterer, fra fagbevægelsens og de folkelige bevægelses side.
122 En aktivitet, der indebærer decentralisering, demokratisering og
123 skabelse af lokale magtorganer i lønarbejderklassens interesse.
124 For der er her tale om skridt, der vil medføre forbitret mod-
125 stand fra kapitalmagts side. Modstanden kan antage mangfol-
126 dige former: forstærkede forsøg på kapitalflugt, „strejke“ fra de
127 privilegerede lags side, økonomisk sabotage af forskellig art, ud-
128 vandring af eksperter, udenlandske foranstaltninger i form af
129 handelsboykot, intriger fra udenlandske efterretningstjenester.
130 Man må se i øjnene, at intet af dette er særlig usandsynligt.
131 Ikke helt så sandsynligt er direkte væbnet modstand og forsøg
132 på at sætte forfatningen ud af spillet, eller en udenlandsk inter-
133 vention.
134 Under alle omstændigheder kan vi være sikre på udenlandske
135 reaktioner, og selvom vi på forhånd ikke kan kende deres nøjag-
136 tige form, må vi være forberedte på dem.
137 Med den tredje etape er der tale om en begyndende virkelig-
138 gørelse af det, vi tidligere omtalte som *den anden strategiske*
139 *hovedopgave*, en egentlig overgang til socialisme.
140 Hvornår og hvordan den tredje etape i den revolutionære pro-
141 ces antager denne karakter lader sig ikke forudsige. Til gengæld
142 er det både muligt og nødvendigt — som her — at udarbejde en
143 strategi for den *modnings- og forberedelsesproces*, der kan skabe
144 forudsætningerne for den egentlige overgang til socialisme.

Notater

2. udkast til princip- og handlingsprogram

145 Det er også muligt at fastslå, at selve overgangen må være ken-
146 detegnet af et åbent brud med den kapitalistiske samfundsstruk-
147 tur og demokratiet i dets begrænsede borgerlige form. For det so-
148 cialistiske demokrati er helt anderledes fuldstændigt og konse-
149 kvant. Den dag, da alle reelt tager del i samfundets ledelse — virk-
150 somhedens og lokalsamfundets indbefattet — og er medbestem-
151 mende om alle anliggender, også de økonomiske, ressourcemæs-
152 sige osv. — den dag er demokratiet blevet socialistisk.
153 Overgangsperioden vil således være en selvforstærkende pro-
154 ces, der mere og mere tager form af brud, bl.a. ved gennemfø-
155 relsen af en socialistisk grundlov, der afskaffer retten til udbyt-
156 ning, bevarer og udbygger de demokratiske rettigheder, sikrer
157 ligestilling mellem kønnene, sikrer menneskenes ret til medbe-
158 stemmelse overalt over egne anliggender og folkets ret til at råde
159 over hele samfundsproduktet.

Notater

III.6. Socialistisk Folkepartis rolle og organisation.

1 I virkeliggørelsen af den demokratiske vej til socialismen er
2 Socialistisk Folkeparti et nødvendigt redskab for lønarbej-
3 derklassen, for uden organiseret optræden opnås socialismen
4 ikke. SF skal ikke lede lønarbejderklassen, men derimod fungere
5 i et samspil mellem parti og klasse, hvor snart den ene, snart den
6 anden part tager initiativet. Det er partiets opgave at indsamle
7 erfaringer fra klassekampen, analysere disse erfaringer og opsum-
8 mere dem til en samlet teori, der kan anvendes som et offensivt
9 våben i kampen. Derudover må partiet og dets medlemmer del-
10 tage aktivt i den konkrete klassekamp, idet man samtidig opmun-
11 trer og støtter selvstændige aktiviteter blandt lønarbejderne.

12 Vi vil i hele arbejderbevægelsen arbejde for enhed — lønarbej-
13 dernes enhed har altid været og vil fortsat være en hjørnesten i
14 vor politiske kamp. I kampen mod det kapitalistiske samfund må
15 lønarbejderklassen forene sin kraft.

16 Dette betyder ikke, at man skal skjule de ideologiske og stra-
17 tegiske modsætninger, som findes. For os er den åbne dialog ikke
18 i modstrid med aktionsenheden, men det er en forudsætning for
19 enheden, at ingen søger at presse sine synspunkter igennem. Alle
20 skal have vilje til den åbne dialog, hvis formål er en stadig
21 udvidelse af aktionsenheden. Skjules modsætningerne og dæmpes
22 dialogen, bliver det enhed på et falsk grundlag.

23 SF ønsker således ikke at tage patent på at være lønarbejder-
24 nes eneste og sande repræsentanter. Blandt lønarbejderne er der
25 flere strømninger, og vi anser det for naturligt, at disse strøm-
26 ninger komme organisatorisk til udtryk ved flere partier. Sådan
27 har det været i årtier, og sådan vil det sandsynligvis fortsætte med
28 at være. Vi anser det ikke for sandsynligt, at alle modsætninger
29 mellem lønarbejdere indbyrdes og deres politiske partier overvin-
30 des indenfor en overskuelig fremtid.

SF og bevægelserne

1 I de senere år har vi været vidne til fremkomsten af en række nye
2 bevægelser. I deres udspring er disse bevægelser næsten altid ud-
3 sprunget af, at de er imod et eller andet. Derfor er de ofte udtryk
4 for en bred alliance på tværs af klasser og partier. Det gælder
5 f.eks. Folkebevægelsen mod EF, der har været en væsentlig kraft
6 i modstanden mod EF, og det gælder f.eks. OOA (Organisationen
7 til Oplysning mod Atomkraft), der netop gennem sin bredde har

2. udkast til princip- og handlingsprogram

8 haft en hoveddøre for, at Danmark endnu ikke har indført atom-
9 kraft.

10 Vores grundholdning til de mange nye, mere eller mindre spon-
11 tant opståede bevægelser er positiv. I det store og hele er bevæ-
12 gelserne udtryk for en demokratisk aktivitet, der i sin bredde er
13 en af forudsætningerne for overgang til ægte socialisme. Men det
14 bør understreges, at bevægelserne, der i reglen koncentrerer sig
15 om et enkelt (lille eller stort) politisk problem, ikke i sig selv
16 fører til en omformning af samfundet. De kan således ikke erstat-
17 te arbejderbevægelsens politiske kamp.

18 Som socialister kan vi derfor ikke forholde os ukritiske til
19 bevægelserne. Det at en bevægelse er folkelig og opstået spon-
20 tant, betyder ikke i sig selv, at den er progressiv. Derfor forbe-
21 holder vi os ret til at sige fra overfor bevægelserne og kritisere
22 dem, hvis der er holdninger, som vi er uenige i.

23 SF vil således støtte de bevægelser, hvormed vi har fælles in-
24 teresser, og vi vil opfordre vore medlemmer til at deltage aktivt
25 i bevægelsernes arbejde.

26 Derfor vil vi i partiet afholde fællesmøder for SF'ere i de for-
27 skellige bevægelser, men det må understreges, at vi ikke ønsker
28 at omklamre eller „erobre“ bevægelserne. Det vil efter vores me-
29 ning lægge gift for bevægelserne, hvis de bliver partipolitisk sty-
30 rede — også selvom de formelt er selvstændige. Derfor udsender
31 SF ikke bindende instrukser eller dirigerer med de partimedlem-
32 mer, der deltager i bevægelserne. Det er centralt, at arbejdet fore-
33 går på bevægelsernes præmisser og forudsætninger.

34 Arbejdet i bevægelserne kan ikke erstatte arbejdet i partierne,
35 men der må være en vekselvirkning. Den største slagkraft opnås,
36 hvis der arbejdes både i parti og bevægelse, således at man kan
37 bruge hinandens erfaringer og støtte hinanden.

38 Og for at folkesocialister, der arbejder i bevægelserne, kan
39 bruge partiet, og for at bevægelsernes erfaringer kan sætte sig
40 spor i SF's teori og praksis, vil vi styrke forbindelserne mellem
41 alle SF'ere, der arbejder i bevægelserne gennem fællesmøder,
42 skolingsaktiviteter, praktisk vejledning osv.

Partiets organisation.

1 Hvis SF skal været et egnet instrument for lønarbejderklassen
2 i kampen for socialismen og for de mange medlemmer, der ar-
3 bejder i bevægelserne, må det udvikle en effektiv og forpligten-
4 de arbejdsstil, på samme tid som det må have brede berørings-
5 flader og et udviklet partidemokrati. Men det må aldrig glem-
6 me, at det er et instrument — og ikke et mål i sig selv.

7 En forpligtende arbejdsstil betyder, at partiet (her og nu)
8 tager del i kampen for forbedringer af den brede befolknings
9 leveforhold og altid udtrykker en klar stillingtagen i klassekam-
10 pen.

11 Samtidig er det væsentligt at partiet er åbent for en virkelig
12 fri meningsbrydning og bred medlemstilgang, således at partiet
13 ikke forstener i bureaukrati og sekterisme.

14 I denne anledning er det vigtigt, at SF ikke har besværlige kri-
15 terier for at blive optaget. Det vigtigste er, at man er enig med
16 partiet i dets principielle grundlag og hovedlinierne i dets politik.
17 Derimod stiller vi ikke krav om aktivitetspligt og forudgående
18 skoling i marxistisk teori og politik — vi anser den politiske in-
19 teresse for at være den bedste drivkraft herfor. Men jo flere der er
20 aktive og velskolede, desto bedre fungerer partiet.

Notater

2. udkast til princip- og handlingsprogram

Notater

21 Vi er af den overbevisning, at i det omfang medlemmerne øns-
22 sker at være aktive og skole sig, ja så vil de også gøre det. Derfor
23 lægger vi vægt på, at partiet tilbyder og tilskynder sine medlem-
24 mer til aktiviteter, der ligger i forlængelse af deres interesser, lige-
25 som der overalt tilbydes skoling i marxistisk teori og socialistisk
26 politik. Vor grundholdning er den, at partiet står stærkere som
27 socialistisk redskab i klassekampen, desto flere der er aktive og
28 skolede. Derfor opmuntrer vi til aktivitet og skoling.

29 For at klare disse opgaver og for at sikre en samlet profil må
30 der udvikles et rimeligt stærkt organisationsapparat, der kan bistå
31 partiforeninger og medlemmer i deres mangfoldige aktiviteter.
32 Men for at sikre den nødvendige enhed i denne mangfoldighed
33 må medlemmerne anerkende den demokratiske valgte hovedbe-
34 styrelses rolle som partiets ledelse. Til gengæld må HB nøje drage
35 omsorg for, at hele partiet fungerer politisk og organisatorisk.
36 HB må sørge for, at de på landsmøderne fastlagte arbejdsplaner
37 virkeliggøres og konstant have „fingeren på pulsen“, hvad angår
38 partiets politiske og organisatoriske udvikling. Det betyder, at
39 den må være udfarende, hvad angår politiske aktiviteter og debat-
40 ter, og opstår der vanskeligheder i en partiforening eller amt, må
41 HB straks sørge for, at de bringes ud af verden. HB skal arbejde
42 målrettet, og det vil være en ansvarsfuld post at sidde i HB:

43 Den høje prioritering af den frie meningsbrydning betyder, at
44 vi betragter det som en given sag, at partiets politik fastlægges
45 på landsmøderne efter en fri debat i partiforeningerne. På lands-
46 møderne samles repræsentanter for partiets grundorganisationer
47 og diskuterer såvel den principielle som mere konkrete linie for
48 partiets arbejde. Den linie, som landsmødet har udarbejdet, skal
49 lægges til grund for det arbejde, som udføres af hovedbestyrel-
50 sen, partiets parlamentariske repræsentationer og alle andre par-
51 tiorganer. Men intet medlem skal afskrive sig sine meninger, selv-
52 om et landsmøde har truffet en beslutning. Enhver har lov til i
53 åbenhed og uden hindringer af nogen art at arbejde for at vinde
54 et nyt flertal på et kommende landsmøde.

55 Partiets repræsentanter i parlamentariske forsamlinger er for-
56 pligtede til at arbejde for partiets politik og til at holde parti-
57 ets ledelse underrettet om denne virksomhed. Henstillinger fra
58 landsmødet eller partiledelsen bør øve afgørende indflydelse på
59 de parlamentariske repræsentanternes stilling.

60 Det er vigtigt, at der i partiforeningerne udvikles et politisk
61 og kulturelt frugtbart miljø, som virker dragende på nye medlem-
62 mer, og som tilskynder til arbejdsglæde og aktivitet. Partiforenin-
63 gerne skal have nær kontakt med de lokale problemer og kan kun
64 pålægges de minimale fælles opgaver, der, efter demokratisk dis-
65 kussion, fremgår af de årlige arbejdsprogrammer.

66 Det må fastholdes, at organisationens struktur ikke er givet
67 en gang for alle. I takt med ændrede betingelser for klassekampen
68 må partiet, som et redskab, også ændres for at gavne sagen mest
69 muligt. Vi forudser, at klassekampen skærpes, efterhånden som
70 de socialistiske kræfter vinder frem, og derfor anser vi det for
71 vigtigt at have en slagkraftig partiorganisation. Men efterhånden
72 som de socialistiske ideer for alvor vinder, og en øget demokrati-
73 sering bliver en realitet, vil også de politiske partiers organisatio-
74 ner ændre sig. For Socialistisk Folkeparti, er det endelige mål en
75 nedbrydning af hierarkiske strukturer og dermed en øget demo-
76 kratisering af magten.

IV. Handlingsprogram for 80'erne.

1 I det ovenstående er beskrevet den mere overordnede strategiske
2 ramme for SF's politik og aktivitet. I dette afsnit „udfyldes”
3 denne ramme med en række mere konkrete anvisninger og mål-
4 sætninger for SF's arbejde i 80'erne. Og det er så meningen, at
5 disse skal yderligere konkretiseres gennem årlige arbejdsplaner
6 og handlingsprogrammer på konkrete områder.

7 Der er således i høj grad tale om anvisninger og målsætninger,
8 som vi i den nuværende situation anser for væsentlige at tage fat
9 på i 80'erne. Det er oplagt, at modsætningerne i det kapitalistiske
10 samfund vil skabe nye og på nuværende tidspunkt ikke-kendte
11 problemer, som vi må engagere os i og tage stilling til. Det er selv-
12 sagt umuligt at give en nøjagtig fremskrivning af udviklingen. Vi
13 kan ikke regne med, at alle programpunkterne bliver virkeliggjort
14 i 80'erne, men derfor er der så meget desto større grund til at
15 starte på dem!

16 Vi har ikke villet nøjes med at give et bredt „ønskekatalog”,
17 selvom dette også er vigtigt, men vi har ydermere bestræbt os på
18 at angive *hvor, hvordan og med hvem* denne politik skal realise-
19 res.

IV.1. International fred og sikkerhed.

1 Ved indgangen til 80'erne er den internationale situation usikker.
2 Den såkaldte „magtbalance” mellem USA og Sovjetunionen er
3 højst ustabil, og da begge supermagter har afsat enorme summer
4 på højtudviklede, præcise atomvåben, er en altødelæggende
5 atomkrig ikke nogen usandsynlig mulighed.

6 Derfor må SF som et selvstændigt og anti-militarisk parti i
7 særlig grad ofre sin opmærksomhed på arbejdet for fred og sik-
8 kerhed. Dette gennem konkret fredsarbejde i Danmark og gen-
9 nem skabelsen af kontakter og samarbejde med fredskræfter i
10 udlandet.

11 SF vil fortsætte sin kamp for et dansk brud med NATO og
12 EF og vil konsekvent kæmpe imod en forsvarspolitik i EF-regi
13 samt ansatserne til en fælles våbenproduktion mellem EF-land-
14 dene. Indtil dette er opnået, vil vi satse på en udhuling af NATO-
15 relationerne. De integrerede kommandosystemer skal ophæves,
16 og målet er at få nedbrudt blokdanelserne og få Europa om-
17 dannet til et nedrustet, atomvåbenfrit område, baseret på gensi-
18 dige garantier. Skridt i denne retning kan i første omgang gen-
19 nemføres i enkelte zoner, f.eks. i Norden.

20 Samtidig må Danmark spille en aktiv rolle i den internationa-
21 le fredsforskning.

22 For et land med Danmarks beliggenhed vil dansk militær —
23 hvis det skulle komme til en krigssituation, som uundgåeligt vil
24 få karakter af en atomkrig — ikke alene være totalt nytteløst
25 som forsvarsmiddel, men også et farligt. Af disse grunde øn-
26 sker vi reelle fremadskridende reduktioner af militærudgifterne
27 med henblik på en total afrustning af Danmark, og et dansk for-
28 svar baseret på en krigsforebyggende udenrigspolitik.

29 Kampen for fred og sikkerhed foregår både på det parlamenta-
30 riske og folkelige plan.

2. udkast til princip- og handlingsprogram

31 I folketinget vil SF arbejde for konkrete ændringer i dansk u-
32 denrigspolitik og for et opgør med militær og militarisme. Men
33 uden folkelig aktivitet omkring konkrete afsløringer af imperia-
34 lismen, militarismen og NATO-bindingerne, kan det nødvendige
35 flertal for folketingsbeslutninger ikke skabes.

36 Denne folkelige kamp må være bred og omfatte både socialis-
37 tiske og progressive borgerlige kræfter, der arbejder for fred og
38 sikkerhed. Således kan store dele af lønarbejderklassen, indbefat-
39 tet mange socialdemokrater, vindes for denne kamp. Det er ikke
40 mindst vigtigt at vinde fagbevægelsen for fredskampen, således
41 at arbejderklassen nægter at producere våben eller dele af større
42 våbensystemer.

43 Foruden selvstændige aktiviteter kan SF gå aktivt ind i eksi-
44 sterende og nye komiteer og bevægelser, der arbejder for fred og
45 sikkerhed.

46 Kampen må føres på et absolut selvstændigt dansk grundlag —
47 vi vil aldrig støtte en politik, blot fordi bestemte stormagter
48 eller „ideologiske centre“ går ind for den. Vor kamp mod blok-
49 politikken er ikke alene en kamp mod Atlantpagten, men også
50 mod Warszawapagten. Vi udvikler kontakter til kritiske og anti-
51 militaristiske kræfter i Warszawapagt-landene — såvel som til alle
52 partier og lande, der arbejder mod blokpolitikken.

53 Et vigtigt område er agitationen mod den militaristiske ideo-
54 logi — ikke mindst blandt ungdommen. SF vil til stadighed støtte
55 militærnægterbevægelsen, men vil på den anden side ikke afvise
56 det betimelige i at sprede anti-militaristisk agitation indenfor
57 militæret.

IV.2. En socialistisk u-landspolitik.

1 SF's indsats på u-landsområdet må være rettet mod at under-
2 støtte de udbyttede landes modstand mod det kapitalistiske
3 centers verdensherredømme og støtte socialistiske kræfter i
4 hvert enkelt land i deres modstand mod undertrykkere og ud-
5 byttede.

6 Som redskaber for en sådan politik må anvendes et intensivt
7 oplysningsarbejde overfor den danske befolkning, en parlamen-
8 tarisk indsats for påvirkning af regeringens holdning, et konkret
9 anti-imperialistisk arbejde og endelig et udstrakt internationalt
10 solidarisk samarbejde.

11 Vi må herunder søge samarbejde med alle progressive kræf-
12 ter, som vender sig imod den sociale ulighed i verden, som øn-
13 sker fredelig sameksistens mellem nationerne på et retfærdigt
14 grundlag, og som vil gå ind for folkenes ret til at bestemme over
15 deres egen skæbne.

16 Den *parlamentariske* indsats vil have til opgave at påvirke den
17 danske regering til at støtte u-landenes modstand mod udbytning
18 fra i-landene. Dette må ske i alle internationale organer, hvor
19 Danmarks stemme bliver hørt, herunder ikke mindst i det inter-
20 nationale samarbejde, der foregår indenfor FN's rammer.

21 U-landsbistanden kan i al sin utilstrækkelighed være en hjælp
22 til at igangsætte en positiv udvikling for u-landene, og u-lande-
23 nes krav om øget udviklingshjælp må derfor støttes. U-lands-
24 hjælpen må specielt tilgodese de fattigste befolkningslags behov,
25 og bindinger til dansk erhvervsliv må undgås.

26 Som et foreløbigt mål indenfor det muliges rammer, må det
27 tilstræbes, at den danske statslige u-landsbistand inden 1990 for-

Notater

2. udkast til princip- og handlingsprogram

Notater

28 øges til 2% af bruttonationalproduktet. I den givne situation bør
29 den danske hjælp fortsat ydes med ligelig deling mellem direkte
30 bistand og bistand gennem internationale organisationer. Den
31 praktiske politik må i forholdet til de enkelte u-lande solidarise-
32 re sig med de socialistiske bevægelser, der bekæmper undertryk-
33 kelse og udbytning udefra og fra lokale magthavere. Endvidere
34 må der ydes støtte til den kamp, der i øvrigt foregår for kvin-
35 ders ligeberettigelse og for etniske minoriteters overlevelse. Der
36 må skabes kontakt til de socialistiske bevægelser, og hvor soli-
37 daritetsarbejdet her i landet er tilvejebragt eller kan tilvejebrin-
38 ges på et bredt grundlag, må dette støttes.

39 Formålet med hele denne virksomhed er solidarisk at støtte
40 kampen for et brud med den nuværende politiske og økonomis-
41 ke verdensorden og mobilisere stadig større dele af den danske
42 befolkning til kamp for principperne

43 — at en ny international arbejdsdeling må etableres, hvor u-lan-
44 dene ikke blot er leverandører af råvarer og billig arbejds-
45 kraft, men på lige fod får adgang til en deling af verdens go-
46 der,

47 — at det ulige bytteforhold mellem i-landenes og u-landenes pro-
48 dukter må afskaffes, så der skabes en ligeværdig sameksistens,

49 — at i-landenes herredømme over handelspolitikken, pengepoli-
50 tikken og teknologiresourcerne må brydes, så industri og
51 landbrug kan udvikles i de fattige lande,

52 — at de multinationale selskabers udsugning af u-landene gennem
53 deres dominerende stilling i disses erhvervsliv må standses,
54 ligesom det må sikres, at de multinationale selskaber ikke br-
55 ger investeringer i u-landene til at spille de forskellige landes
56 arbejderklasser ud mod hinanden,

57 — at der må ske en bremsning af rovdriften på verdens ressour-
58 cer, der for størstedelens vedkommende befinder sig i u-lan-
59 dene,

60 — at u-landene må have rådighed over samtlige deres mineralres-
61 sourcer og tilsvarende ressourcer og derudover have fornøden
62 støtte i form af kapital og viden, så disse ressourcer kan udnyt-
63 tes på rette måde,

64 — at u-landene må have stillet teknologi til rådighed, der svarer
65 til de lokale forhold og til landenes fremtidsmål, hvor også
66 dansk forskning bør yde en særlig indsats.

Anti-imperialistisk arbejde.

1 SF vil fortsætte kontakten med og støtten til progressive bevæ-
2 gelser i u-landene.

3 I en lang række tilfælde bliver der derfor tale om aktivitet in-
4 denfor komiteer og bevægelser, der arbejder for et opgør med
5 den imperialistiske undertrykkelse gennem politisk pression,
6 oplysningsarbejde og konkrete aktioner.

7 Det vil være en særlig opgave at styrke diskussionen om u-
8 landsproblemerne i fagbevægelsen for at skabe en ægte solidari-
9 tet mellem den danske arbejderklasse og undertrykte i periferi-
10 landene.

IV.3. Retten til arbejde.

1 I det kapitalistiske krisefund er kampen for beskæftigelse et
2 centralt område. Men ikke til enhver pris — således er der ingen
3 mening i at kæmpe for direkte sundhedsfarligt eller meningsløst

2. udkast til princip- og handlingsprogram

4 arbejde. Og i vor beskæftigelsespolitik må vi tage økologiske og
5 ressourcemæssige hensyn.

6 Vi modsætter os generelle erhvervstilskud, selvom de forsøges
7 solgt under varemærket „beskæftigelsesforanstaltninger“.

8 Selvom fuld beskæftigelse ikke kan virkeliggøres vedvarende i
9 et kapitalistisk samfund, kan der alligevel — indenfor rammerne
10 af en alternativ økonomisk politik, der går på tværs af kapitalens
11 logik — gøres en del.

12 For det første kan der på *energiområdet* skabes mange arbejds-
13 pladser i form af arbejde med at udnytte solenergi, vindkraft og
14 naturgas. Dertil kommer isolering af huse og genbrug på en række
15 områder.

16 For det andet er der stadig brug for nye boliger og *forbedrin-*
17 *ger af den eksisterende boligmasse*. Nybyggeriet bør først og
18 fremmest ske ved, at det overlades til de almennyttige selskaber
19 at bygge langt flere boliger end i dag.

20 For det tredje bør der ske en langt mere hensigtsmæssig *for-*
21 *deling af det eksisterende arbejde*. Mulighederne for at ældre og
22 andre mere eller mindre nedslidte midlertidigt eller vedvarende
23 kan søge bort fra arbejdsmarkedet skal være til stede. Men ingen
24 må tvinges bort, og man skal have mulighed for at vende tilbage.
25 Alt overarbejde skal afskaffes ved, at nødvendigt overarbejde
26 afspadsres. Forlænget ferie, ikke mindst for særligt udsatte
27 grupper, og mulighed for sabbatår med fuld lønkompensation
28 under f.eks. uddannelse vil også kunne få flere i beskæftigelse.
29 Det samme vil en forlængelse af barselsorloven for begge for-
30 ældre ligesom en generel nedsættelse af arbejdstiden — med fuld
31 lønkompensation og uden tempoopskruning. Nedsættelsen må
32 ikke foregå i form af en nedsættelse af arbejdsugen, hvilket ville
33 forstærke arbejdstempoet og udstødningen af de svageste — det
34 må være arbejdstiden for hver enkelt arbejdsdag, der sættes ned.

35 For det fjerde vil det være nødvendigt, at det offentlige sæt-
36 ter arbejder i gang på bestemte områder, f.eks. på områder, hvor
37 det ud fra en kortsigtet profitbetragtning ikke kan betale sig i
38 øjeblikket. Det gælder f.eks. indenfor genbrugs- og energioma-
39 det.

40 For det femte er der indenfor den offentlige sektor en række
41 opgaver, der trænger til at blive løst på en bedre måde end i dag.
42 Det gælder uddannelsesområdet, daginstitutionsoverområdet og den
43 sociale sektor i det hele taget. Det kan give beskæftigelse til man-
44 ge folkeskolelærere, børnehave- og fritidspædagoger, socialråd-
45 givere, sygeplejersker, læger og lærere ved de 16-19 åriges uddan-
46 nelser. Forbedringer af serviceniveauet indenfor postvæsenet og
47 indenfor den offentlige trafik kan også give mange nye arbejds-
48 pladser.

49 For det sjette skal der gøres noget helt ekstraordinært for at
50 fremme beskæftigelsen for de unge og kvinderne, som er særlig
51 hårdt ramt af arbejdsløsheden. En bedre fordeling af arbejdet og
52 det offentliges indsats er særlig vigtig i denne forbindelse — der-
53 for må der ved ansættelser anvendes særlige kvotaordninger, lige-
54 som der må gøres en særlig indsats for at forbedre deres uddan-
55 nelsesmuligheder.

56 Kampen for retten til arbejde skal foregå på arbejdspladser-
57 ne, i de faglige organisationer, i kommunerne, i folketinget. Det
58 er vigtigt, at alle lønarbejdere engagerer sig i denne kamp og uden
59 pres udefra, er det ikke sandsynligt, at Folketinget gør noget.

Notater

2. udkast til princip- og handlingsprogram

Notater

60 Som allierede i denne kamp vil SF have en række faglige orga-
61 nisationer — f.eks. SID — men også Arbejderbevægelsens Er-
62 hvervsråd og en række lokale grupper og fagforeninger har be-
63 tydning, ligesom en alliance med kvindebevægelsen er vigtig i
64 kampen for at sikre kvinderne arbejde, men også for at sikre for-
65 udsætningerne for kvinders arbejde, nemlig tilstrækkelige, gode,
66 billige daginstitutioner, forbud mod fyring under graviditet og
67 barselsorlov og afskaffelse af børnepasningscirkulæret.
68 I de parlamentariske forsamlinger må vi, foruden venstre-
69 fløjspartierne, sætse på et pres på Socialdemokratiet og visse ven-
70 streborgerlige kræfter.

IV.4. En kvalitativt styret vækst.

De reformer, som SF må kræve gennemført inden for de næste
1 10-15 år, er overkommelige i økonomisk henseende, men allige-
2 vel nok betinget af en vis økonomisk vækst. En forbedret leve-
3 standard for de dårligst stillede kan reelt ikke opnås udelukkende
4 ved en omfordeling af goderne. En vis vækst i nationalind-
5 komsten vil gavne fordelingskampen.

Men netop hvad angår økonomisk vækst er det oplagt, at den
7 kapitalistiske økonomi ikke slår til. Den kapitalistiske form for
8 vækst er planløs og samtidig urimelig ressourcekrævende. Det er
9 ikke det generelle spørgsmål om nulvækst, moderat vækst eller
10 negativ vækst, der står i centrum. En nulvækst eller lavvækst
11 under det nuværende kapitalistiske produktions- og forbrugs-
12 mønster, betyder stagnation, større arbejdsløshed og større ulig-
13 hed.

Spørgsmålet drejer sig om en styring af produktionen og
15 krav til en anden omgang med ressourcerne og teknologien. Den-
16 ne styring kan her og nu foretages i forbrugertedet, ved at lægge
17 afgifter på ressourceforbrugende varer og subsidier til ikke-
18 ressourceforbrugende varer. Dette er dog langt fra tilstrækkeligt.
19 Styringen må gå på selve produktionen, samt omkring de vilkår
20 hvorunder produktionsprocessen foregår, dvs. i en vurdering af
21 teknologien sat i forbindelse med reformer for virksomhedsde-
22 mokrati.

Kravene til en miljøvenlig, ressourcebesparende og mere de-
24 mokratisk styret form for produktion må supplere lønkampen.
25 En tilbageholdenhed hos lønarbejderklassen på disse områder
26 vil give grobund for en kapitalistisk form for vækst med alle dens
27 negative virkninger.

En anden form for vækst, en kvalitativ styret vækst, vil bety-
28 de, at væksten i produktionen skal hæmmes på nogle områder og
29 fremmes på andre. Arbejdstempoet må sættes ned, mens væksten
30 i godt arbejdsmiljø må fremmes. Væksten i misbrug af teknologi,
31 hvorved mennesker gøres arbejdsløse eller nedslides, må stand-
32 ses, mens vi må fremme væksten i fornuftig anvendelse af en for-
33 bedret teknologi med det klare formål at lette arbejdsbyrden og
34 formindske arbejdstiden. Endelig må vi fremme udviklingen af
35 alternative energikilder (sol, vind, geotermisk energi, bioenergi
36 etc.), som samtidig vil gøre os mindre afhængige af udlandet.

Det er i SF's klare interesse at få anerkendt en anden form for
38 vækst. Dette er en uadskillelig del af de kommende års kampe for
39 systemgennembrydende reformer.

IV.5. Virksomhedsdemokrati og samfundsstyring.

1 Et nøgleområde i SF's strategi er kampen på arbejdspladserne
2 mod arbejdsgivernes ret til at lede og fordele arbejdet. Der er

2. udkast til princip- og handlingsprogram

3 her delvis tale om en afskaffelse af det nuværende fagretslige
4 system og forligsmandsloven samt en opsigelse af hovedaftalen
5 og samarbejdsaftalen. Men det drejer sig også om en *demokra-*
6 *tisering* af arbejdslivet — om *virksomhedsdemokrati*.

7 I 70'erne er der fremkommet en række forslag til såkaldt
8 økonomisk demokrati. Der er betydelig forskel mellem dem, men
9 de har det til fælles, at de ikke rækker ved arbejdets underord-
10 ning under kapitalen. Der er end ikke tale om en ligestilling mel-
11 lem kapital og arbejde.

12 Overfor disse forslag indeholder SF's forslag til økonomisk de-
13 mokrati og virksomhedsdemokrati tre hovedelementer:

14 1) arbejdspladsdemokratiet

15 2) den kollektive og solidariske lønmodtagerfond

16 3) samfundsstyring af kapitalmarkedet.

17 *Arbejdspladsdemokratiet* omfatter bl.a. lønarbejdernes vetoet
18 i en række afgørende spørgsmål f.eks. vedrørende ansættelser,
19 forfremmelser, afskedigelser, arbejdets fordeling, produktionens
20 tilrettelæggelse og fuld indseende i virksomhedens forhold.

21 Lønarbejdernes beslutningsret skal udøves gennem virksom-
22 hedsråd, der er valgt af og blandt de ansatte lønarbejdere.

23 *Den kollektive og solidariske lønarbejderfond* skal først og
24 fremmest tilgodese tre hovedformål. For det første skal den bi-
25 drage til, at lønarbejderne kollektivt får andel i den merværdi, der
26 skabes i virksomhederne. For det andet skal den medvirke til sty-
27 ringen af kapitalmarkedet. For det tredje skal den styrke lønar-
28 bejdernes indflydelse på den enkelte arbejdsplads.

29 Som middel til at få andel i merværdien skal der fra de private
30 virksomheder overføres 3% af værditilvæksten (forskellen mellem
31 indgående og udgående moms) til lønarbejderne som deres
32 kollektive ejendomsret. Den ene af de tre procent skal gå til en
33 lønarbejderfond, mens de to andre procent skal blive stående i
34 de pågældende virksomheder.

35 De midler, der går ind i lønarbejderfonden, skal anvendes til
36 investering i virksomheder, som ud fra lønarbejderfondens
37 opfattelse bør støttes. Støtten skal gives ud fra en samlet vurde-
38 ring, idet der bl.a. skal tages hensyn til beskæftigelse, miljø og
39 ressourcer og det samfundsmæssigt rimelige i at producere
40 virksomhedens varer.

41 Lønarbejderfonden skal ledes af et *repræsentantskab*, der væl-
42 ges af og blandt lønarbejdere, ansat i privat eller offentlig virk-
43 somhed, samt blandt arbejdsløse, tilmeldt arbejdsformidlingen.
44 Repræsentantskabet udpeger en bestyrelse og en direktion. Ved
45 valg af repræsentantskab skal der tages geografiske og faglige hen-
46 syn, og mindst halvdelen af repræsentantskabets medlemmer
47 skal være medlem af et virksomhedsråd.

48 *Samfundsstyring af kapitalmarkedet* skal bidrage til, at det ka-
49 pitalmarked, der i dag udelukkende kontrolleres af privatkapita-
50 len, kommer under regeringens og folketingets kontrol. Det
51 drejer sig i første række om, at der i kapitalformidlingen træffes
52 generelle samfundsmæssige hensyn og i forlængelse heraf også,
53 at beslutningerne træffes i åbenhed, fremfor den situation som
54 hersker i øjeblikket, hvor de store beslutninger oftest træffes i
55 dybeste hemmelighed i finanskredsene.

56 Det vil i denne forbindelse være naturligt i det kommende
57 årti at gå endnu videre, i retning af nationalisering af samtlige
58 penge- og kreditinstitutioner samt forsikringselskaber.

Notater

2. udkast til princip- og handlingsprogram

Notater

59 Alle tre dele hænger sammen, men især må man ikke skille
60 arbejdspladsdemokrati og lønmodtagerfond, idet et fondssystem
61 uden arbejdspladsdemokrati er uacceptabelt. Ud fra disse ret-
62 ningslinier vil SF, såvel i fagbevægelsen som gennem parti og
63 folketingsgruppe, intensivere sine bestræbelser for at få gennem-
64 ført en demokratisering af arbejdspladserne og det økonomiske
65 liv.

IV.6. Demokratisering og decentralisering på arbejdsmarkedet.

1 Der skal indgås generelle kollektive overenskomster på arbejds-
2 markedet, men aftaler om løn- og arbejdsforhold skal i videst
3 muligt omfang træffes lokalt — enten på den enkelte arbejds-
4 plads eller indenfor beslægtede brancheområder.

5 Aftaler man lokalt, at der skal være et fagretsligt system,
6 er det efter SF's opfattelse i orden. Men vi skal ikke acceptere
7 det nuværende system, hvor beslutningerne træffes centralt,
8 hvorved den enkelte arbejder næsten mister enhver indflydelse
9 og enhver mulighed for at aktionere.

10 Beslutninger skal ligge så decentralt som muligt, og der skal
11 være reel aktions- og handlemulighed for lønarbejderne. Derfor
12 vil SF arbejde for at ophæve det nuværende fagretslige system,
13 den nuværende centrale forligsmandsinstitution og den offent-
14 lige arbejdsformidlings kontrolfunktion.

15 En decentral struktur vil give lønarbejderne bedre aktionsmu-
16 ligheder. Den nuværende centralistiske struktur svækker lønar-
17 bejderne i forhold til kapitalmagten, idet fremskridt på arbejds-
18 markedet sjældent når længere, end den reformistiske del af
19 arbejderbevægelsen ønsker det.

20 SF ønsker ligeledes *fagbevægelsen* opbygget decentralt. Vi kan
21 ikke acceptere, at der ligger så megen magt hos LO og forbun-
22 dene, som tilfældet er i dag, idet det sker på bekostning af den
23 enkelte arbejdsplads og den enkelte lønarbejder. SF ønsker såle-
24 des en anden struktur i fagbevægelsen, hvor lønarbejdere på
25 beslægtede arbejdspladser organiseres i samme forbund, dvs.
26 *industriforbund*. Dette vil styrke lønarbejderne, i modsætning
27 til den nuværende situation hvor de svækkes af, at lønarbej-
28 dere på den enkelte arbejdsplads er medlem af flere fagfor-
29 eninger.

30 Gennem 70'erne har der i stigende grad markeret sig en op-
31 position i fagbevægelsen mod de stivnede strukturer og samar-
32 bejdslinien, som SF vil støtte. En række af ændringerne på ar-
33 bejdsmarkedet må dog ske gennem Folketinget, men det kan
34 først forventes, når der eksisterer et tilstrækkeligt pres udenfor.
35 Derfor vil arbejdet på den enkelte arbejdsplads og den enkelte
36 fagforening til stadighed være det vigtigste kampområde.

37 Ved de fleste af ændringerne på arbejdsmarkedet vil SF kun-
38 ne arbejde sammen med den øvrige venstrefløj samt en række
39 venstrefløjssocialdemokrater. Hvad angår opgøret med fagbe-
40 vægelsens centralistiske strukturer, kan vi dog ikke forvente støt-
41 te fra DKP, som selv er fuldt så centralistisk som højrefløjssocial-
42 demokraterne.

IV.7. Ligestilling mellem kønnene.

1 Det er grundlæggende for kvinders frigørelse, at de er økonomisk
2 uafhængige og dermed i stand til at forsørge sig selv. Derfor er
3 kvinders ret til lønnet arbejde et fundamentalt krav. Men kvin-

2. udkast til princip- og handlingsprogram

4 dernes traditionelle dobbeltarbejde gør, at det bliver nok så
5 vigtigt at ændre arbejdsforholdene i hjemmet.

6 Den kapitalistiske undertrykkelse virker ind på både produk-
7 tionslivet og privatlivet. Derfor stiller vi krav om bedre forhold
8 i arbejdslivet, men ønsker også en anden politik, når det gælder
9 sundhed og seksualitet, forhold omkring børn og med hensyn
10 til bolig- og institutionsformer samt det politiske liv. Men vi tager
11 skarpt afstand fra forslag om hustruløn o.l., fordi omsorgsarbej-
12 det på denne måde udelukkende overlades til kvinder. Dermed
13 udelukkes alle andre grupper i samfundet fra at få del i de vær-
14 dier, der ligger i dette samvær.

15 SF vil arbejde for, at begrebet deltidsarbejde afskaffes. Deltids-
16 arbejde forringer kvinders mulighed for større lighed på arbejds-
17 markedet, det er medvirkende til at fastholde det traditionelle
18 kønsrollemønster, og det vanskeliggør mulighederne for en gene-
19 rel arbejdstidsnedsættelse for alle.

20 Skellet mellem mande- og kvindejobs må ophæves indenfor
21 alle områder af arbejdsmarkedet, således at mænd og kvinder står
22 lige og sammen kan kæmpe for at ændre lønarbejdernes vilkår.
23 Det er vigtigt at arbejde for en bedre faglig organisering af kvin-
24 derne og støtte kravene om højere løn indenfor de kvindedomi-
25 nerede områder.

26 En forudsætning for virkelig ligestilling og ligestilling er
27 en generel arbejdstidsforkortelse for alle. Alle må have ret til at
28 arbejde til en løn, de kan leve af, og alle må deltage i husarbej-
29 det og i samværet med børnene.

30 Der må gøres en særlig indsats for at hjælpe de unge kvinder,
31 der er en af de hårdest ramte grupper under krisen. Derfor skal
32 flere unge kvinder tilskyndes til at tage en uddannelse og ansæt-
33 tes i erhvervslivet. Ved statsligt støttede arbejdsløshedsprojek-
34 ter ansættes mindst 50% kvinder og de unge kvinder skal have
35 ekstra støtte, f.eks. gennem udvidet erhvervsvejledning.

36 Gennem kortere arbejdsdag, arbejde til alle og bedre arbejds-
37 forhold øges mulighederne for at bruge vore sanser og skabe et
38 bedre kærligheds- og seksualliv. Lesbiske og homofile må på alle
39 områder have krav på fuld accept og ligestilling.

40 Kvinders ret til selvstændigt at vælge fri abort må fortsat
41 sikres, men der bør sættes mere på at forebygge uønsket gravidi-
42 tet. De fleste af de tilgængelige præventionsmidler, vi har i dag,
43 er skadelige eller har generende bivirkninger. Der bør derfor for-
44 skes mere i alternativ prævention — også til mændene. Præven-
45 tionsvejledning, præventive midler og graviditetsprøver bør være
46 gratis.

47 For at undgå institutionsprægede fødsler vil vi arbejde for
48 oprettelse af mindre, selvstændige fødehjem, hvor de positive
49 sider ved både hospitalsfødsler og hjemmefødsler er bevaret.
50 Familien kan her inddrages i fødslen, og man kan opnå et sam-
51 vær mellem kvinder i samme situation, hvor man kan trække på
52 hinandens viden og erfaring samt give hinanden støtte, også efter
53 opholdet, når kvinden skal til at klare problemerne derhjemme.

54 Vi kræver ikke bare længere barselsorlov for kvinder, men også
55 orlov til fædrene, således at forældrene på skift kan passe barnet
56 det første leveår. På den måde får også fædrene mulighed for tæt
57 følelsesmæssig tilknytning til og ansvarsfølelse for barnet. Lige-
58 ledes skal begge forældre have mulighed for at tage fri fra arbej-
59 de, når deres børn er syge.

Notater

2. udkast til princip- og handlingsprogram

60 Der er i dag en katastrofal mangel på daginstitutioner, og det
61 medfører, at en del kvinder tvinges ud af arbejdsmarkedet. Har
62 man ingen pasningsmuligheder, får man ingen understøttelse, og
63 derved tvinges kvinden til at oppebære bistandshjælp, eller til at
64 lade sig forsørge af sin mand. Dette betyder en væsentlig økono-
65 misk nedgang, som er med til yderligere at forringe levevilkårene
66 for familien.

67 Samfundet og forældrene skal i fællesskab sørge for opdragel-
68 se og pasning af børn. Daginstitutionerne skal være gratis og med
69 et pædagogisk sigte. Med kortere arbejdsdag for alle, vil det dag-
70 lige ophold i institutionen ikke være længere, end hvad børn af
71 pædagogiske grunde har brug for.

72 Daginstitutioner og skoler skal have en fælles målsætning,
73 hvori ligestilling af kønnene indgår. De skal fungere i små enheder
74 i nærheden af boligen. Personalenormeringen i daginstitutionerne
75 skal forbedres, og klassekvotienten i skolerne skal nedsættes,
76 så der bliver mere tid til individuel kontakt med børnene. Over-
77 gangen fra børnehave til skole skal være glidende. Pædagoger
78 i børnehave og skole må have et tættere samarbejde, derved sik-
79 res børnene en bedre overgang mellem børnehave og skole. Der
80 skal desuden være et fritidshjem i tæt tilknytning til alle skoler.

81 I de politiske forsamlinger, uddannelsesstederne og ikke
82 mindst erhvervslivet vil SF arbejde for at få indført kønskvote-
83 ring. Dette er en væsentlig betingelse for reel ligestilling.

84 Organisationsformen og arbejdet i kvindegrupperne i SF er en
85 vigtig baggrund for, at kvindernes særlige problemer er blevet dra-
86 get frem i partiets arbejde. Dette arbejde vil vi fortsætte i 80'er-
87 ne.

88 Samtidig er det vigtigt at samarbejde med den øvrige kvindebe-
89 vægelse, specielt den nye, der dukkede op i forbindelse med 60'-
90 ernes antiautoritære oprør. Men på en række områder er der og-
91 så samarbejdsmuligheder med Dansk Kvindesamfund, som især
92 har gjort en indsats i forbindelse med kønskvotering.

IV.8. Økonomisk lighed.

1 Den økonomiske krise har forøget den ulighed, der er en fast
2 bestanddel af det kapitalistiske samfund. Arbejdsløsheden be-
3 tyder fald i indkomsterne og mange familiers økonomi kan ikke
4 holde trit med inflationen, hvilket betyder et fald i realindkom-
5 sterne.

6 Ulighed i et kapitalistisk samfund er ikke kun ulighed mellem
7 lønarbejdere og kapitalister. Visse dele af lønarbejderklassen ram-
8 mes hårdere end andre. Det gælder kvinder, unge, lavtlønnede,
9 lavtuddannede, ældre og handicappede. Forholdene for disse
10 grupper skærpes under krisen og viser sig bl.a. ved den store kvin-
11 de- og ungdomsarbejdsløshed, samtidig med at mange ældre ud-
12 stødes fra arbejdsmarkedet.

13 På trods af det umulige i at føre en fuldstændig lighedspolitik
14 i et kapitalistisk samfund er det dog vigtigt at arbejde på at mind-
15 ske og afbøde den økonomiske ulighed. En lighedspolitik, der
16 mindsker den skæve fordeling af indkomster og formuer vil være
17 en politik i lønarbejdernes interesser. Der vil ikke være tale om en
18 systemgennembrydende politik, men om en nødvendig her-og-nu
19 politik. En lighedspolitik må først og fremmest omfatte en *aktiv*
20 *beskæftigelsespolitik*, hvor der specielt sættes ind mod kvinde- og
21 ungdomsarbejdsløsheden. Derudover må en lighedspolitik omfat-

Notater

2. udkast til princip- og handlingsprogram

22 te en skatte-, bolig- og socialpolitik, som også tilrettelægges ud
23 fra lighedspolitiske hensyn.

24 Det eksisterende skattesystem er i klar modstrid med en ligelig
25 fordeling af goder og byrder i samfundet. Systemet sikrer ikke en
26 ligelig omfordeling af ressourcerne og i mange tilfælde skaber det
27 mere ulighed.

28 *Fradragsjungen* må saneres, således at der ikke sker en favori-
29 sering af selvstændige erhvervsdrivende og personer med høje
30 lønninger. Bortset fra person- og lønmodtagerfradrag må alle fra-
31 drag gradvist afvikles eller straks afskaffes. Progressionen i ind-
32 komstskattesystemet må øges, idet proportional-skatterne helt af-
33 skaffes, samtidig med at der indføres en kommunal enhedsskat.
34 Alle former for indkomster — ikke mindst de arbejdsfrie — må
35 inddrages i beskatningen. Beskatning af virksomheder, fonde
36 m.v. må effektiviseres. Der skal sikres en effektiv skattekontrol.
37 Vægten i den samlede beskatning må, fremfor forbrugsafgif-
38 ter, koncentreres om beskatning af virksomhederne, personlige
39 indkomst- og formueskatter samt arve- og gaveafgifter. Afgiften
40 på udvalgte former for produktion og forbrug skal dog kunne
41 anvendes som et selektivt instrument til sikring af centrale sam-
42 fundsinteresser. Erhvervsstøtteordninger skal derimod helt fjer-
43 nes fra skattesystemet, da støttens omfang let tilsløres og kun
44 vanskeligt giver mulighed for en medfølgende samfundsindfly-
45 delse.

46 På *boligområdet* må den asociale forskelsbehandling mellem
47 ejere og lejere fjernes. Prisstigningerne på jord og fast ejendom
48 og de medfølgende muligheder for spekulative kapitalgevinster
49 samt rentefradragsretten for ejerboliger har været til fordel for
50 ejerne og til ugunst for lejerne, til fordel for ældre borgere og til
51 ulempe for unge, der skal have et sted at bo. Ejere har således
52 fået langt større forbrugsmuligheder end lejere.

53 Gevinster ved værdistigninger på jord og fast ejendom må be-
54 grænses og neutraliseres, og de arbejdsfrie indkomster må ind-
55 drages. Det kan ske enten ved at de indefryses som en offentlig
56 prioritet eller ved at de beskattes 100% eller ved at der indføres
57 en værdistigningsafgift ved handel med jord og fast ejendom.
58 Som et led i ligestillingen mellem ejere og lejere på boligmarke-
59 det må både fradragsmulighederne for prioritetsrenter og beskat-
60 ning af egen bolig (over/underskud) aftrappes over en årrække.

61 På det *socialpolitiske område* skal alle, der ikke kan forsørge
62 sig selv, have ret til at blive forsørget af samfundet. Det gælder
63 børn, unge under uddannelse, syge, gamle samt personer, der er
64 udelukket fra at deltage i arbejdslivet. Indkomstoverførslerne til
65 syge og arbejdsløse må være tilstrækkeligt store til, at alminde-
66 lige lønarbejdere ikke påføres tab under fravær (uanset varighed)
67 fra arbejdsmarkedet. Uddannelsesstøtten må tilrettelægges såle-
68 des, at de uddannelsessøgende ikke tvinges ud på arbejdsmarke-
69 det, hvilket også gælder de familiepoltiske ydelser.

70 Folkepensionen skal hurtigst muligt op på et niveau, der svarer
71 til 2/3 af en faglært arbejders gennemsnitsløn. Af hensyn til be-
72 stræbelserne imod større økonomisk lighed skal pensionen gøres
73 afhængig af den indkomst, pensionisten oppebærer ved siden af.
74 Alle skattebegunstigelser i forbindelse med pensionsopsparring
75 afskaffes, samtidig med at udbetalingen af det opsparede gøres
76 skattefrit. Det er vigtigt, at kampen for større økonomisk lighed,
77 ved siden af Folketinget, føres ud i fagbevægelsen og boligbevæ-

Notater

2. udkast til princip- og handlingsprogram

Notater

78 gelsen. I fagbevægelsen har specielt SID fremført krav, der ligger
79 tæt op ad SF's politik, hvilket også gælder Lejernes Landsorga-
80 nisation og Arbejderbevægelsens Erhvervsråd. Der er således store
81 dele af den socialdemokratisk dominerede arbejderbevægelse, der
82 kan vindes for kampen for større lighed. Det er endvidere vigtigt
83 at støtte bevægelser som den sociale brugerbevægelse (SBB)
84 m.v.

85 I Folketinget vil der være mulighed for at gennemføre en ræk-
86 ke reformer på lighedsområdet med venstrefløjen og Socialdemo-
87 kratiet samt, i en vis udstrækning, med Det radikale Venstre og
88 Retsforbundet hvad angår skattepolitik og jordreformer.

IV.9. Bedre levevilkår.

1 Den økonomiske ulighed modsvares af ulighed på en lang række
2 andre områder. Der er således en sammenhæng mellem dårlige
3 indkomstforhold, dårlige helbredsforhold, dårlige boligforhold
4 og ringe uddannelse, og disse sammenhænge er blevet mere
5 udtalte under krisens nedskæringsbølge.

Sundhed.

1 Ved siden af arbejdsløsheden har krisen medført en forringelse
2 af arbejdsvilkårene gennem krav om øget effektivitet og arbejds-
3 tempo. Derfor er kampen for et bedre *arbejds miljø* en vigtig del-
4 kamp. Ved siden af den vedvarende kamp for at gøre arbejds-
5 pladserne bedre, sundere og sikrere, er det vigtigt at arbejde for
6 at lette forholdene mest muligt for produktionens ofre og de
7 mest truede, hvoraf en særlig stor del er kvinder. Der må arbejdes
8 for generelle arbejdstidsforkortelser, særlige begrænsninger i af-
9 ten-, nat- og skifteholdsarbejde, forbud mod overarbejde og for-
10 bedrede efterløns- og barselsorlovsordninger.

11 I forbindelse med graviditet og fødsel samt i barnets første
12 leveår skal der sættes ind med oplysning, vejledning og støtte for
13 alle familier. Sundhedsplejen skal tilføres yderligere ressourcer,
14 og barselsorloven skal udbygges væsentligt og omfatte begge for-
15 ældre. Forældre skal have ret til frihed i forbindelse med børns
16 sygdom, og pårørende skal have ret til frihed i forbindelse med
17 nærtståendes sygdom. Forældre, der har hjemmeboende, handi-
18 cappede børn, skal have aflastningsmuligheder i form af særlige
19 aflastningshjem.

Uddannelse.

1 På uddannelsesområdet må det sikres, at der skabes lighed og
2 ligeværdighed mellem praktiske og boglige uddannelser. Uddan-
3 nelsesstøtten må kraftigt forbedres, så den dækker de faktiske
4 leveomkostninger. Samtidig må de praktiske uddannelser have
5 almene fag, der giver de unge en forståelse af deres egen situation
6 i arbejds- og samfundslivet og tillige mulighed for videreuddannel-
7 se. Derfor må der sikres en hurtig udbygning af EFG og en afskaf-
8 felse af mesterlæren. En absolut forudsætning for, at dette kan
9 lykkes, er genindførelsen af løn til EFG-elever i basisåret, samti-
10 dig med at det offentlige går foran med sikring af praktikpladser.
11 Der skal være daginstitutionspladser til alle børn, der ønsker
12 det, også handicappede. De skal være gratis for brugerne. Dagin-
13 stitutionerne bør være en del af uddannelsessystemet, hvorfor
14 de må have et pædagogisk indhold, der tilgodeser børns behov
15 for stimulering og udvikling samt for at være i fred. Det forud-

2. udkast til princip- og handlingsprogram

16 sætter, at der er en god normering af veluddannet personale
17 samt mulighed for støttepædagoger til de børn, der har særligt
18 behov herfor, samt at der er god plads i institutionerne.

19 Uddannelse er et vigtigt middel til større lighed, hvorfor
20 SF går ind for 12 års uddannelse til alle. På kort sigt bør alle
21 have ret til mindst 12 års uddannelse, og for folk, der har for-
22 ladet uddannelsessystemet, må der være mulighed for tilbage-
23 vendende efteruddannelse og omskoling, specielt er det vigtigt,
24 at arbejdsløse får mulighed for kompetencegivende uddannelse.
25 Højskoler, efterskoler og alternative kombinationer af ar-
26 bejde og uddannelse skal udbygges til fordel for de, der fore-
27 trækker denne undervisningsform, eller som det almindelige
28 skolesystem ikke passer til.

Boligen.

1 Forholdene på boligområdet har stor betydning for den øko-
2 nomiske lighed og levvilkårene. Størrelsen og kvaliteten af bo-
3 ligen og omgivelserne er af fundamental betydning for det en-
4 kelte menneskes og den enkelte families trivsel og behovstil-
5 fredsstillelse.

6 Derfor skal alle have ret til en sund bolig til en pris, de kan
7 betale. Kvaliteten må være tidssvarende, og der skal være et rum
8 pr. husstandsmedlem plus et fællesrum. Alle over 18 år skal have
9 ret til en selvstændig bolig.

10 Opfyldelsen af disse mål kræver, at det offentlige overtager
11 ansvaret for finansieringen af nybyggeriet og sikrer mindst
12 40.000 nye boliger om året til en stabil og rimelig husleje, der
13 kan betales. Der må sættes ind med byforbedring i de eksisterende
14 boligområder, der først og fremmest beboes af de dårligst
15 stillede.

16 Et fælles problem for mange beboere i både gammelt og nyt
17 byggeri er mangelen på friarealer i tilknytning til boligen samt
18 indretningen af de, der eksisterer. Det fysiske miljø omkring
19 boligen har betydning for såvel voksnes som børns trivsel, og
20 overvejelser herover indgår ofte med for ringe vægt i forbindelse
21 med byfornyelse og planlægningen af nye boligområder.

22 Børn og unge skal have mulighed for at opleve trykthed, mulig-
23 heder for alsidige aktiviteter og kontakt i nærmiljøet. Forældre
24 skal have tid til samvær og samarbejde med deres børn, og fami-
25 lien bør have et boligmiljø, som rent fysisk gør det muligt for de
26 forskellige generationer at være sammen om fælles opgaver. Lige-
27 ledes skal der i boligplanlægningen tages hensyn til familie- og
28 boligeksperimenter som kollektiver, bofællesskaber m.v.

29 I alle boligområder skal der indrettes inspirerende legeplad-
30 ser, der skal være fællesfaciliteter, som kan supplere familiernes
31 behov for madlavning, vask m.v. Der skal indrettes børnehuse,
32 hvor daginstitutioner kan kombineres med steder, hvor børn
33 kan overnatte for en kortere periode. Der skal være steder, hvor
34 unge mennesker kan flytte hen og bo, hvis de bliver trætte af at
35 bo hjemme. Fritidsklubber skal indrettes således, at de bliver
36 en naturlig del af det lokale fritidsmiljø. Placeringen af boliger,
37 institutioner, arbejdspladser, klubber m.v. bør styrke muligheder-
38 ne for at opleve hjem, fritid, skole og arbejde som en helhed.

Familien.

1 For SF skal der være frihed til at vælge den familieform, man

Notater

2. udkast til princip- og handlingsprogram

Notater

2 ønsker, ligesom ingen af parterne i et familieforhold skal have
3 særlige rettigheder eller pligter. I dag er lovgivningen på en lang
4 række områder tilpasset en familiestruktur med en kernefamilie,
5 hvor faderen tjener pengene, og moderen tager sig af børnene.
6 Dette gælder f.eks. skattelovgivningen med den kønsdiskrimine-
7 rende sambeskatning, børnelovgivningen, hvor børnene bliver
8 betragtet som moderens ejendom m.v. SF ønsker dette ændret,
9 således at familierne består af selvstændige individer. Af hensyn
10 til kontakten mellem forældre og børn er det vigtigt med barsels-
11 orlov for både mænd og kvinder, ligesom forældrerettighedsbe-
12 stemmelserne ved skilsmisser og for børn født af ikke-gifte foræl-
13 dre skal ændres.

14 En generel arbejdstidsnedsættelse er ikke mindst vigtig af hen-
15 syn til familielivet, således at børnene kan vokse op i trygge
16 omgivelser med forældre, bedsteforældre, kammerater og pæ-
17 dagoger.

Information.

1 Indsatsen for at bevare og udbygge ytringsfriheden og ytrings-
2 retten må intensiveres, og alle anslag imod den fra borgerlig
3 side må afsløres. Der er brug for en offensiv kamp imod forenin-
4 ger og sammenslutninger, der i demokratiets navn går til angreb
5 på skolebøger, biblioteker, Danmarks Radio etc.

6 Bladdøden har betydet et stærkt fald i antallet af aviser, en
7 større centralisering af nyhedsformidlingen og færre muligheder
8 for mennesker til at få oplysninger om de ting, der sker i deres
9 lokalområde. Det er derfor vigtigt, at den eksisterende stats-
10 støtte til nyhedsformidling udbygges, og at også blade, som
11 ikke udkommer dagligt eller ugentligt — f.eks. blade som Køben-
12 havn, Århus Folkeblad, Folk i Lyngby — kommer ind under
13 støtteordningerne.

14 Som en særlig service over for blinde, svagtsynede og læsere-
15 tardedede oprettes offentligt støttede lokale lydaviser i alle kom-
16 muner.

17 Kulturtidsskrifter i et lille sprogområde som det danske over-
18 lever sjældent deres første udgivelsesår, og der må arbejdes for
19 bedre støttmuligheder for tidsskrifter af denne art.

20 På bogområdet må udgivelsen af kvalitetsbetonet dansk og
21 oversat litteratur for både voksne og børn udbygges dels gennem
22 støtteordninger — muligvis gennem statslig forlagsvirksomhed —
23 dels ved opretholdelse af den vederlagsfri benyttelse af bibliote-
24 kerne.

25 De ophavsretlige problemer i forbindelse med formidling af
26 lydbånd og videobånd, f.eks. af Danmarks Radios udsendelser,
27 løses under hensyntagen til en rimelig betaling af ophavsmæn-
28 dene. Kunstneres rettigheder sikres bl.a. ved en udbygning af de
29 gældende biblioteksafgiftsordninger til også at gælde bøger, skre-
30 vet af flere forfattere, illustratører, komponister etc., hvis arbej-
31 der udlånes fra bibliotekerne.

32 Udviklingen på tekstområdet må følges omhyggeligt, og det
33 må gøres klart, at der må stilles de samme krav til den informa-
34 tionsformidling, der i fremtiden kommer til at foregå elektro-
35 nisk, som til den eksisterende informationsformidling. Det of-
36 fentlige må derfor modvirke den ensidige informationsformidling,
37 som kan blive resultatet af oprettelsen af kommercielt styrede
38 informationsnetværker, ved at sørge for alternativer og udbygning

2. udkast til princip- og handlingsprogram

39 ger, der sikrer kvalitet og alsidighed, nærhed til brugerne, tilgæn-
40 gelighed i form af vederlagsfrihed og i form af information på
41 dansk og på forskellige niveauer, tilpasset brugernes ønsker.
42 Alsidigheden i Danmarks Radio og muligheden for at komme
43 til orde må styrkes. Den højrebørgelige hetz imod medarbejder-
44 ne og kravene om et reklamefinansieret fjernsynsselskab må be-
45 kæmpes, fordi de udgør trusler om ensidighed i programpolitik-
46 ken og beskæring af ytringsmulighederne. Der må arbejdes for, at
47 de programpolitiske diskussioner kan føres i fuld offentlighed.
48 På længere sigt må Danmarks Radios styrelse ændres, så mulig-
49 hederne for at udeøve politisk pression bliver begrænset mest mu-
50 ligt. Radioloven bør ændres, således at økonomiske og admini-
51 strative sager afgøres i en bestyrelse med stærk medarbejderre-
52 præsentation, mens den programpolitiske debat henlægges til et
53 bredt sammensat repræsentantskab.
54 Det må undersøges og efterprøves, om en opløsning af Dan-
55 marks Radios monopol kan bidrage til en større alsidighed og ud-
56 videde ytringsmuligheder i radio og fjernsyn. På lokalt plan bør
57 der oprettes selvstændige, forbrugerstyrede lokalradioer uden
58 for Danmarks Radios regie.
59 Udviklingen på TV-satellitområdet må følges, og det må under-
60 streges, at en udbygning af programvirksomheden på dansk og
61 nordisk plan er vigtigere og må prioriteres højere end tilslutning
62 til evt. satellitprogrammer.
63 I kampen for bedre levevilkår er der opstået en række bevæ-
64 gelser, som SF må arbejde sammen med. Det gælder lokale be-
65 boergrupper og -organisationer, der slås imod ejerlejligheder, to-
66 talsaneringer, nedrivning af byggelejepladser og for et bedre
67 boligmiljø med boliger, almindelige mennesker kan betale. Det
68 gælder de såkaldte „ventelistegrupper”, hvor forældre, der er
69 skrevet op til en daginstitutionsplads, er gået sammen for at læg-
70 ge pres på de kommunale myndigheder. Flere eksempler kunne
71 nævnes. Sammen med de mere etablerede lejerorganisationer, ud-
72 dannelsesorganisationer m.v. udgør de en ganske bred og omfat-
73 tende basisbevægelse for „bedre levevilkår”, og det er ikke
74 mindst gennem disse, at der kan opnås fremskridt gennem kom-
75 munerne og Folketinget.

IV.10. Økologisk balance.

1 Den økologiske krise indebærer, at SF vil lade økologiske over-
2 vejelser få en fremtrædende plads i vore politiske aktiviteter i
3 80'erne. Vi vil bestræbe os på at få en dialog i gang mellem de
4 økologiske synspunkter og alle de politiske områder for at
5 få afklaret, hvilke konsekvenser en økologisk politik vil få de for-
6 skellige steder. Men vi vil også lade økologien få en selvstændig
7 betydning — gennem samarbejde med de forskellige miljøbevæ-
8 gelser og gennem selvstændige økologiske aktiviteter i de parla-
9 mentariske forsamlinger.
10 En økologisk rigtig produktion kan gennemføres fuldt ud den
11 dag, profitgrundlaget for produktionen er fjernet, dvs. i et so-
12 cialistisk samfund, men SF anser det for muligt og nødvendigt at
13 komme et stykke af vejen i 80'erne, og vi er bevidste om, at øko-
14 logiske aktiviteter er et væsentligt led i den overordnede socialis-
15 tiske strategi.
16 Vi anser det i denne forbindelse for vigtigt, at der i 70'erne har
17 markeret sig en stigende interesse og opmærksomhed omkring de

Notater

2. udkast til princip- og handlingsprogram

Notater

18 økologiske problemer, hvilket bl.a. har givet sig udtryk i en sti-
19 gende aktivitet i miljø- og forbrugerbevægelser som OOA, OVE,
20 NOAH m.v. Og ved siden af de socialistiske partier (specielt
21 SF og VS) er også adskillige venstre-borgerlige kræfter, som ten-
22 densen omkring Det radikale Venstre og „Oprør fra Midten“,
23 blevet opmærksomme på den økologiske problematik. Der er mu-
24 lighed for at samarbejde med disse kræfter et langt stykke hen ad
25 vejen, men SF må til stadighed fastholde det vigtige i at sammen-
26 holde økologien med det socialistiske perspektiv.

27 Det er især vigtigt at arbejde for en speciel økologisk bevidst-
28 hed i befolkningen. En sådan er en forudsætning for en anden
29 vækstmodel, der satses på kvalitet i stedet for kvantitet, hvorfor
30 det er centralt at arbejde ideologisk og agitatorisk for et opgør
31 med forbrugerismen samt køb-og-kasser-mentaliteten. For at den-
32 ne agitation styrkes, er det derudover af stor betydning, at ar-
33 bejdet følges op af lovgivning, der trænger igennem i alle de insti-
34 tutioner, der har med kontrol o.l. at gøre. Derfor fremsætter vi
35 konkrete forslag på en række vigtige områder.

Forbrugerpolitik.

1 SF vil i 80'erne arbejde for, at der føres en slagkraftig politik for
2 et mere økologisk rigtigt forbrug. En sådan forbrugerpolitik vil
3 satse på, at det bliver muligt at tilrettelægge et sundt, ressource-
4 og miljøbevidst forbrugermønster. Derfor skal der igangsættes en
5 alsidig ernæringsforskning, der er en forudsætning for udformnin-
6 gen af en forsvarlig ernærings- og sundhedspolitik.

7 Anvendelse af unødvendige tilsætningsstoffer skal forbydes,
8 og der skal gennemføres en effektiv kontrol med levnedsmiddel-
9 industriens anvendelse af tilsætningsstoffer, herunder sikring af at
10 lokale levnedsmiddelkontroller fungerer hensigtsmæssigt. Den of-
11 fentlige kontrol med produktudviklingens konsekvenser skal sam-
12 ordnes, så det sikres, at forskellige kontrolinstanser (f.eks.
13 arbejdstilsynets og levnedsmiddelkontrollens) indsats sker efter
14 fælles målsætning. Det er nødvendigt at gøre en alsidig og forståe-
15 lig mærkning af produkter obligatorisk. For levnedsmidler vil det
16 sige en nøjagtig angivelse af de anvendte stoffer, deres mængde og
17 karakteristika. For hårde hvidevarer betyder det angivelse af bl.a.
18 energiforbrug, hvor mærkningen standardiseres, så det bliver mu-
19 ligt at foretage reelle sammenligninger. Særligt ressourceforbru-
20 gende emballage skal forbydes, og der bør tilstræbes en standardi-
21 sering af emballage, så genbrug lettes. Samtidig skal stat og kom-
22 mune støtte større *genbrugsprojekter*.

23 Der må føres en effektiv kontrol med anvendelsen af kemiske
24 produkter, hvor den mindste tvivl om de skadelige virkninger på
25 mennesker og miljø må betyde, at stoffet forbydes, indtil det er
26 bevist, at anvendelsen er mindre skadelig end alternativerne.

27 Vi vil i det hele taget arbejde for, at al produktion af overflø-
28 dige og skadelige produkter standses, og at de meget ressource-
29 krævende nedsættes til et minimum.

Energi politik.

1 SF's energipolitik hænger nøje sammen med den øvrige miljø- og
2 ressourcepolitik, hvor der skal satses på en energipolitik, baseret
3 på energibesparelser og på anvendelsen af vedvarende energi.

4 De tilbageværende ressourcer af fossilt brændsel (kul, olie,
5 naturgas) og brændsel til den eksisterende type A-kraftværker,

2. udkast til princip- og handlingsprogram

6er yderst begrænsede. Derfor må vi hurtigst muligt afvikle vor
7afhængighed af disse energiformer.

8 Det er SF's synspunkt, at de fossile brændselsstoffer skal er-
9statte af vedvarende energikilder.

10 Teknologien til udnyttelse af vedvarende energikilder eksiste-
11rer, men mange af anlæggene er endnu ikke økonomisk konkur-
12rencedygtige med andre energianlæg. Det skyldes dels at der kun
13har været ydet forsvindende finansiel støtte til forskning og ud-
14vikling af denne teknologi, dels at prisstigningerne på de fossile
15brændsler endnu langt fra er slået igennem.

16 For at fremme en hurtig erstatning af fossilt brændsel med
17vedvarende energi skal anskaffelse af anlæg til udnyttelse af ved-
18varende energi støttes af staten i 1980'erne. Ved en fremskyn-
19det vækst i produktionen af sådanne anlæg vil det være muligt at
20sætte en produktionsudvikling i gang, som efterhånden vil resul-
21tere i mere konkurrencedygtige priser for disse anlæg.

22 Det vil tage lang tid at erstatte hele vort forbrug af fossilt
23brændsel med vedvarende energi. Derfor bør Danmark udnytte
24den naturgas, som findes på dansk område. Gasforekomsterne vil
25betyde en forsyningsikkerhed, som er væsentlig i overgangsperio-
26den. Ressourcerne i den danske undergrund tilhører os alle og
27bør derfor nationaliseres. I det — begrænsede — omfang, der skal
28opføres nye kraftværker, skal udbygningen ske med vindmøller,
29indtil kapaciteten på vindmøllerne er blevet så stor, at ca. 10% af
30elforbruget dækkes af vindenergi. En yderligere udbygning er be-
31tinget af mulighederne for oplagring af elektricitet. I den for-
32bindelse bør mulighederne for en øget samkøring med Norges og
33Sveriges vandkraft undersøges seriøst. Der ligger måske her mu-
34ligheder for en yderligere udnyttelse af den danske vindkraft.

35 SF siger nej til A-kraft, både i form af de nuværende termiske
36reaktorer og i form af formeringsreaktorer, på grund af A-kraf-
37tens miljømæssige og samfundsmæssige konsekvenser. Vi finder
38det uacceptabelt, at A-kraften medfører risici for katastrofer af et
39hidtil ukendt omfang. Ligeledes er de risici, som affaldet vil ud-
40gøre for kommende generationer, uacceptable. Men af lige så stor
41betydning er det, at A-kraften vil gøre det umuligt at nå frem til
42det demokratiske samfund, som SF arbejder henimod. A-kraft
43vil bidrage til at lede samfundet over i et teknokrati, hvor den
44reelle magt ligger hos nogle snævert specialiserede eksperter. De
45risici, der er forbundet med drift af A-kraftværkerne, vil nødven-
46diggere stærkt øget politikontrol og dermed forbunden ind-
47skrænkning af de demokratiske rettigheder. Endelig vil A-kraft
48medvirke til øget afhængighed af de store, kapitalstærke, multi-
49nationale selskaber.

50 Energibesparelser er en hovedhjørnesten i SF's energipolitik,
51fordi enhver energiform i fremtiden vil være væsentligt dyrere
52end i slutningen af 1970'erne. Mulighederne for tekniske energi-
53besparelser, som ikke sænker service-niveauet, er store, men bli-
54ver i dag kun udnyttet i meget ringe omfang. SF vil arbejde for,
55at sådanne besparelser realiseres i videst muligt omfang, også
56selv om nogle af besparelserne skulle vise sig privatøkonomisk
57urentable på kort sigt.

58 Opvarmningsbehovet i eksisterende bygninger kan nedsættes
59til henimod halvdelen af det nuværende forbrug ved hjælp af
60isolering, automatisk temperaturstyring og bedre vedligeholdel-
61se af fyringsanlæg. SF foreslår, at der via lovgivningen stilles krav

Notater

2. udkast til princip- og handlingsprogram

Notater

62 om efterisolering af bygninger, så halvdelen af det nuværende
63 energiforbrug spares. Efterisoleringen skal finansieres ved lån,
64 som tages fra indtægterne fra den råenergiavgift, SF har fore-
65 slået. Låntagerens årlige udgifter til afdrag m.v. må ikke oversti
66 ge de årlige besparelser på varmeregnskabet.

67 Derudover foreslår SF, at der fra 1982 stilles krav om, at alt
68 nybyggeri opføres med henblik på senere installation af sol-
69 varmeanlæg. Det vil bl.a. medføre krav til husenes orientering,
70 taghældning og centralvarmesystemets indretning. Det betyder
71 også, at der skal nedlægges forbud mod nyinstallation af elvar-
72 me, da el-opvarmede bygninger kun vanskeligt kan omstilles til
73 solopvarmning. Fra 1985 kan der stilles krav om, at mindst halv-
74 delen af opvarmningsbehovet i nybyggeri dækkes af vedvarende
75 energi. Finansieringen af disse anlæg skal ske på samme måde
76 som finansiering af efterisolering. I eksisterende byggeri gives
77 tilsvarende lån til udnyttelse af vedvarende energi. Dette tilbud
78 skal også gælde for bygninger i fjernvarme- eller naturgasfor-
79 synede områder. I øvrigt skal der være lige muligheder for ud-
80 nyttelse af vedvarende energi i områder med kollektiv opvarm-
81 ning. Udnyttelse af vedvarende energi i områder med kollektiv
82 opvarmning må således ikke resultere i, at betalingen for den kol-
83 lektive varme sættes op for folk, der supplerer med vedvarende
84 energi.

85 Også vort el-forbrug kan nedsættes stærkt uden at det har
86 betydning for vor velfærd. F.eks. kan elforbruget i mange elek-
87 triske husholdningsapparater nedsættes til under det halve af
88 det nuværende forbrug ved simple tekniske foranstaltninger. SF
89 vil arbejde for nedsættelse af elforbruget ved krav til udform-
90 ning af de elektriske apparater, gennem mærkning med angivel-
91 se af apparatets elforbrug, ved ændring af bestående afgifter, så
92 de afhænger af elforbruget. Endelig vil vi indføre påbud om mak-
93 simalt tilladeligt el-forbrug.

94 Endvidere kan der spares megen energi i transportsektoren.
95 En udvidelse af den kollektive trafik vil kunne betyde både
96 væsentlige energibesparelser og besparelser på andre ressourcer.
97 Derfor må det tilstræbes, at der i hele landet gennemføres tra-
98 fiksystemer, som er i stand til at konkurrere med den indivi-
99 duelle trafik. I den private transport må de energiøkonomiske
100 biler favoriseres. Dette kan gøres ved at ændre motorbeskatnin-
101 gen, så den afhænger af energiforbruget.

Teknologipolitik.

1 Teknologiens udvikling må styres ud fra en vurdering af, hvad
2 der gavner samfundet som helhed. Ny teknologi skal ikke blindt
3 accepteres. Fordele og ulemper ved enhver ny teknologi må nøje
4 udredes og afvejes over for hinanden. Dette indebærer bl.a. en
5 vurdering af teknologiens indvirkning på forurening, energi- og
6 ressourceforbruget, på valutabalancen og beskæftigelse og en vur-
7 dering af dens indflydelse på arbejdsmiljø og nedslidning på ar-
8 bejdspladserne. De videre konsekvenser for centralisering og de-
9 mokratiets muligheder skal også vurderes. Vi vil derfor støtte
10 etablering af teknologivurderingsaktiviteter i Danmark.

11 En socialistisk teknologipolitik vil fremme en teknologiud-
12 vikling, som muliggør en produktion med minimalt ressource-
13 forbrug (lang holdbarhed af forbrugsgoderne, lavt energiforbrug),
14 og en produktion som dækker reelle behov (vedvarende energi-

2. udkast til princip- og handlingsprogram

15 kilder, kollektive transportsystemer, sunde usminkede fødeva-
16 rer).

17 Vi vil arbejde for et samfund, hvor alle kan deltage i produk-
18 tionen, også de unge, de ældre og de handicappede, men vi kan
19 ikke gå ind for en produktionsstigning for enhver pris blot for
20 at skaffe arbejdspladser. En produktion, der ikke dækker rime-
21 lige behov er, fra et socialistisk synspunkt, skadelig i og med at
22 den forbruger ressourcerne. I stedet vil vi arbejde for en produk-
23 tion, som, hvor det er nødvendigt af hensyn til ressourceforbrug,
24 forurening eller arbejdsmiljø, anvender mere arbejdskraft. Og vi
25 vil arbejde for en fordeling af arbejdet blandt alle, som ønsker at
26 deltage i produktionen.

Notater

For oplysninger om ophavsret og brugerrettigheder, se venligst www.kb.dk

For information on copyright and user rights, please consult www.kb.dk